

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління _____

Кафедра економіки і підприємництва _____

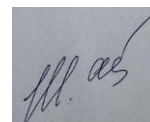
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

_____ магістра _____

на тему: Аналіз трансформації міжнародної торгівлі під впливом сучасних
глобальних геоекономічних викликів

здобувач _____ **II** курсу _____ **групи** УПЕП-24зм

спеціальність: 076 Підприємництво та торгівля

Шестакова О. С.

(ПІБ здобувача)

_____ (підпис)

Керівник роботи доц., к.е.н. Крамчанінова М.Д.

(вчене звання, науковий ступінь, ПІБ)

_____ (підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління

Кафедра економіки і підприємництва

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

« ____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Шестакова Олена Сергіївна

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача)

1. Тема роботи: Аналіз трансформації міжнародної торгівлі під впливом сучасних глобальних геоекономічних викликів

керівник роботи Крамчанінова Майя Джемалівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом університету від « 09 » жовтня 2025 року № 190/14

2. Строк подання студентом роботи до захисту 17 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані: 3.1. Інформація про сферу діяльності підприємства. 3.2. Інформація організаційну структуру управління підприємством. 3.3. Інформація про сучасні технології в сфері діяльності підприємства. 3.4. Дані про стан та динаміку об'єкта дослідження. 3.5. Нормативно-правові акти, теоретичні та методичні джерела за темою кваліфікаційної роботи.

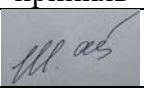
4. Зміст основної частини (перелік питань, які потрібно розробити):

4.1. Викладення результатів теоретичних та методичних досліджень за темою.

4.2. Визначення можливих наслідків для глобальної торгівлі під впливом геополітичних ризиків 4.3. Стратегії адаптації світового торговельного середовища до геоекономічних змін. 4.4. Роль інноваційних технологій та цифрової трансформації у формуванні майбутнього світової торгівлі.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
Таблиці, рисунки та інший демонстраційний матеріал.

6. Консультанти розділів

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1,2,3			

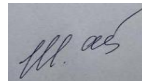
7. Дата видачі завдання « 10 » жовтня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1	Аналіз літератури за темою кваліфікаційної роботи	Жовтень 2025 р.	
2	Робота над розділом 1	Жовтень 2025 р.	
3	Робота над розділом 2	Листопад 2025 р.	
4	Робота над розділом 3	Листопад 2025 р.	
5	Робота над вступом та висновками	Листопад 2025 р.	
6	Оформлення роботи	Грудень 2025 р.	
7	Підготовка демонстраційного матеріалу та доповіді	Грудень 2025 р.	

Здобувач

Шестакова О. С.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Крамчанінова М. Д.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Дипломна робота: 70 стр., 14 рис., 3 табл., список використаних джерел із 22 найменувань, додатки 3.

Торгівля, через глибоку і всебічну інтеграцію, збільшує вразливість країн до впливу небезпек, а також полегшує передачу цих небезпек через економічні фінансові, транспортні та цифрові зв'язки.

Об'єктом дослідження є сучасна система міжнародної торгівлі в умовах геоекономічної нестабільності.

Предметом дослідження є причинно-наслідкові зв'язки між геоекономічними викликами (конфлікти, протекціонізм, боротьба за ресурси) та трансформацією структури, напрямів та інститутів світової торгівлі.

Метою роботи є аналіз трансформації міжнародної торгівлі під впливом сучасних геоекономічних викликів та визначення основних тенденцій її подальшого переформатування.

У процесі виконання роботи були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи оцінки: історичний, статистичний та аналітичний та інші методи.

Інформаційними джерелами дослідження слугували відповідні періодичні видання, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-фахівців з проблеми дослідження, інформаційні ресурси світової комп'ютерної інформаційної мережі Internet.

Робота оформлена у відповідності до методичних рекомендацій.

ГЛОБАЛЬНІ ЗАГРОЗИ, МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ, ГЛОБАЛЬНА ТОРГОВА СИСТЕМА, ГЕОЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ, ЧИННИКИ, РОЗВИТОК, ТЕНДЕНЦІЇ.

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE TRANSFORMATION OF INTERNATIONAL TRADE UNDER THE INFLUENCE OF MODERN GLOBAL GEOECONOMIC CHALLENGES

Graduation thesis: 99 pages, 14 figures, 3 tables, list of references with 23 sources, 3 appendices.

Trade, through its deep and comprehensive integration, increases countries' vulnerability to the influence of threats and facilitates the transmission of these threats through economic, financial, transport, and digital linkages.

The object of the research is the modern system of international trade in the context of geoeconomic instability.

The subject of the research is the cause-and-effect relationships between geoeconomic challenges (conflicts, protectionism, competition for resources) and the transformation of the structure, directions, and institutions of world trade.

The aim of the work is to analyze the transformation of international trade under the influence of modern geoeconomic challenges and to identify the main trends of its further reconfiguration.

The following general scientific and specialized assessment methods were used in the course of the work: historical, statistical, analytical, and other methods.

The information sources for the study included relevant periodicals, scientific works by domestic and foreign scholars specializing in the research problem, and information resources of the global computer information network Internet.

The work is formatted in accordance with the methodological guidelines.

GLOBAL THREATS, INTERNATIONAL TRADE, GLOBAL TRADING SYSTEM, GEOECONOMIC RISKS, FACTORS, DEVELOPMENT, TRENDS.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ	9
1.1. Сутність міжнародної торгівлі та її еволюція під впливом глобалізації й геоekonomічних факторів.	9
1.2. Глобальні геоekonomічні виклики ХХІ століття та їхній вплив на міжнародні торговельні відносини.	18
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	28
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	30
2.1. Динаміка та структура світової торгівлі: ключові тенденції та регіональні зміни	30
2.2. Вплив торговельних блоків, санкційних режимів та регіональних інтеграційних об'єднань на глобальні ринки	39
2.3 Трансформація логістичних ланцюгів та зміна глобальних виробничих мереж під впливом нестабільності	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	47
3.1. Стратегії адаптації світового торговельного середовища до геоekonomічних змін.	47
3.2. Роль інноваційних технологій та цифрової трансформації у формуванні майбутнього світової торгівлі.	54
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

У сучасних умовах глобальна торгівля зазнає глибоких структурних змін, спричинених накладенням низки геоекономічних викликів. Ці виклики, що походять від переплетення економічних інтересів із геополітичними цілями, не лише дестабілізують традиційні ланцюги створення доданої вартості, але й прискорюють формування нової архітектури світового господарства. Трансформація міжнародної торгівлі проявляється у релокації потоків, зміні центрів економічної сили та посиленні стратегічної конкуренції за контроль над критичними ресурсами та технологіями.

У зв'язку з цим у практичну площину постають актуальні проблеми дослідження впливу геоекономічних конфліктів та протекціонізму на глобальні ланцюги поставок, оцінки наслідків боротьби за енергетичну безпеку для торгових маршрутів, аналізу зростання ролі нових економічних центрів, зокрема країн Глобального Півдня, та визначення напрямів адаптації національних економік до нової реальності.

Метою роботи є аналіз трансформації міжнародної торгівлі під впливом сучасних геоекономічних викликів та визначення основних тенденцій її подальшого переформатування.

Завданням роботи є :

- дослідити вплив геоекономічних конфліктів та торгових війн на перерозподіл глобальних торгових потоків.
- проаналізувати наслідки боротьби за енергетичну та ресурсну безпеку для структури та напрямів міжнародної торгівлі.
- оцінити зростаючу роль країн Глобального Півдня та нових економічних альянсів у світовій торгівлі.
- визначити основні ризики та можливості для національних економік у контексті релокації виробництва та ланцюгів поставок. Об'єктом дослідження є сучасна міжнародна торгівля, її структура та основні тенденції розвитку.

Об'єктом дослідження є сучасна система міжнародної торгівлі в умовах геоекономічної нестабільності.

Предметом дослідження є причинно-наслідкові зв'язки між геоекономічними викликами (конфлікти, протекціонізм, боротьба за ресурси) та трансформацією структури, напрямів та інститутів світової торгівлі.

Методи дослідження включають загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення для систематизації геоекономічних викликів, а також економіко-статистичні методи для оцінки динаміки змін у торгових потоках і структурі ланцюгів поставок.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному розгляді трансформації міжнародної торгівлі через призму взаємодії сукупності геоекономічних факторів, що дозволяє:

- Визначити ключові драйвери релокації глобальних торговельних потоків та виробничих ланцюгів.
- Систематизувати форми адаптації торгівлі до нових реалій енергетичної та продовольчої безпеки.
- Ключові принципи національна політики та державного втручання з метою розбудови стійкої до ризиків економічної та торгової системи.

РОЗДІЛ 1.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

1.1. Сутність міжнародної торгівлі та її еволюція під впливом глобалізації й геоекономічних факторів.

Фундаментальна природа міжнародної торгівлі полягає в добровільному обміні товарами, послугами, капіталом та інтелектуальною власністю між національними економіками. Її першоджерелом є порівняльна перевага, коли держави спеціалізуються на виробництві благ, які можуть створювати з відносно нижчими альтернативними витратами. Класична модель передбачала переважно міжгалузевий обмін сировини на готові вироби.

Сутність міжнародної торгівлі, що традиційно полягала у простому обміні товарами між суверенними державами на основі порівняльних переваг, зазнала глибокої трансформації під впливом взаємопов'язаних сил глобалізації та геоекономічних зрушень.

Глобалізація спочатку діяла як каталізатор інтеграції, розмиваючи кордони та перетворюючи світову економіку на єдине складне ціле. Це проявилось у формуванні всеосяжних глобальних ланцюгів створення вартості, де виробництво одного кінцевого продукту розподіляється між численними країнами.

Така модель замінила класичну міжгалузеву торгівлю на внутрішньогалузеву спеціалізацію, коли обмінюються не стільки готові вироби, скільки проміжні товари, послуги та інтелектуальна власність. Паралельно стрімко зростала торгівля послугами та виникла абсолютно нова сфера цифрового обміну, що дозволило миттєво передавати програмне забезпечення, дані та контент через кордони.

Рис.1.1 - «індекс відкритості торгівлі». Цей індекс визначається як сума світового експорту та імпорту, поділена на світовий ВВП. Кожна серія відповідає різному джерелу. Чим вищий індекс, тим більший вплив торговельних операцій на світову економічну активність [1].

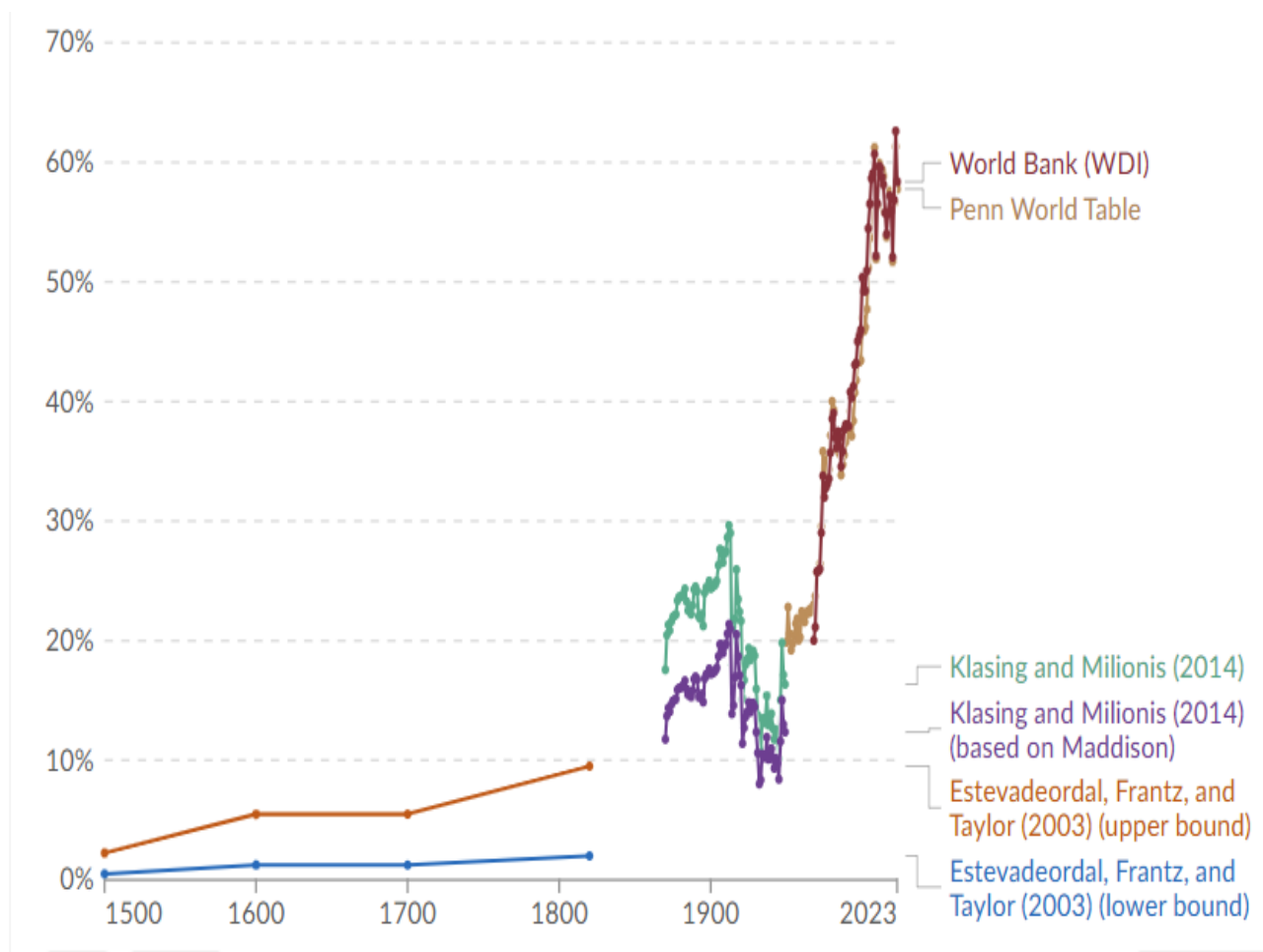

Рис.1.1 - індекс відкритості торгівлі. Кожна серія відповідає різному джерелу. [1]

Перша хвиля глобалізації ознаменувалася піднесенням і падінням внутрішньоєвропейської торгівлі. Другу хвилю глобалізації стала можливою завдяки технологіям.

Розширення торгівлі у світі після Другої світової війни стало значною мірою можливим завдяки зниженню трансакційних витрат, що виникли внаслідок технологічного прогресу.

Однак динаміка глобалізації почала суттєво корегуватися під впливом геоекономічних факторів, які надали економічним взаємодіям вираженого політичного та стратегічного виміру. Торгівля перестала бути суто

комерційним явищем, перетворившись на потужний інструмент національної політики та сферу стратегічної конкуренції.

Санкції, експортний контроль, цільові інвестиційні обмеження та стратегічне субсидіювання внутрішніх галузей стали рутинними практиками. Це сприяє поступовій фрагментації раніше єдиного торговельного простору на конкуруючі регіональні або ідеологічні блоки.

Логіка економічної ефективності та мінімізації витрат все частіше поступається місцем логіці безпеки, стійкості та політичної лояльності, що породжує тренди на перерозміщення виробництва у дружні країни або ближчі географічні регіони.

Критичним аспектом сучасної еволюції стала боротьба за технологічну та стандартну гегемонію. Контроль над ключовими технологіями, такими як напівпровідники, штучний інтелект та квантові обчислення, а також право формувати глобальні технічні стандарти визначають нову карту економічної могутності. Як наслідок, торгівля все більше регулюється не загальними правилами Всесвітньої торгової організації, яка переживає глибоку інституційну кризу, а за допомогою мінливих національних режимів експортного контролю та умов міжнародних альянсів.

Таким чином, еволюція міжнародної торгівлі сьогодні є результатом напруження між двома потужними силами: інтегруючою силою технологічного прогресу та глобальних мереж, з одного боку, і фрагментуючою силою геоекономічної конкуренції та прагнення до стратегічного суверенітету, з іншого.

Це перетворює її з механізму оптимізації ресурсів на складну арену, де економічні потоки нерозривно пов'язані з питаннями національної безпеки, технологічного лідерства та формування майбутніх правил світового господарства. Здатність адаптуватися до цієї подвійності стає вирішальним чинником успіху як для держав, так і для приватних компаній.

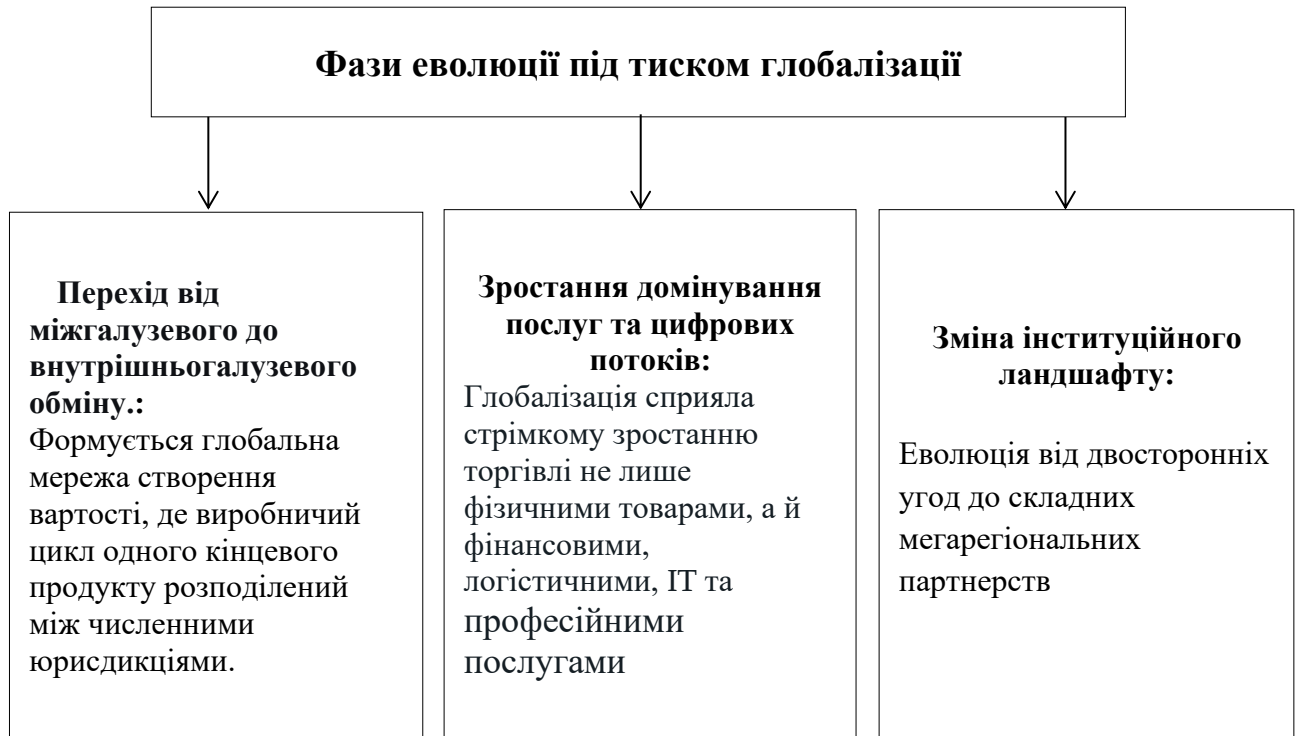

Рис. 1.2 Напрямки переформатування традиційної моделі міжнародної торгівлі під впливом глобалізації.

Сьогодні концепція глобалізації втратила ореол неминучого та єдино вірного майбутнього для світової економіки [2]. Замість логіки поступового зняття всіх бар'єрів та повної конвергенції ринків, на перший план висувається процес "глібалізації" – формування фрагментованого ландшафту, де глобальна взаємозалежність існує паралельно з посиленням регіональних та національних бар'єрів.

Пріоритетом стає не максимальна відкритість, а стратегічна стійкість, що веде до переорієнтації торгових потоків навіть за рахунок економічної ефективності.

Також змінюється сам рушій інтеграції: якщо раніше його основою були корпоративні логістичні ланцюги, то тепер все більшу роль відіграють державні ініціативи з формування альянсів, що базуються на спільних політичних цінностях та безпекових інтересах.

У цих умовах глобалізація перетворюється не на універсальний тренд, а на об'єкт стратегічної конкуренції, де різні центри сили намагаються формувати правила та мережі на власну користь.

Дебати в академічних колах та практиці стосуються того, чи досягла глобалізація піку, чи переживає трансформацію [3]. Такі терміни, як «деглобалізація», «уповільнення» та «фрагментація», формують сучасні наративи, що підживлюються нещодавною зростаючою геополітичною напруженістю.

Раніше в умовах багатосторонньої системи глобалізація функціонувала в контексті відносно стабільного та передбачуваного середовища. У такій архітектурі транснаціональні корпорації мали змогу формувати глобальні ланцюги створення вартості, орієнтуючись переважно на ринкові критерії ефективності та порівняльні переваги [4].

Однак цей фундамент зазнає суттєвої трансформації: сучасні уряди все активніше впроваджують агресивні протекціоністські інструменти промислової політики, надаючи пріоритет посиленню національного суверенітету та економічній безпеці перед логікою необмеженої глобальної координації.

Детермінуючий вплив геоекономічних факторів

У XXI столітті глобалізаційні тренди поступилися домінуванню геоекономічної логіки, де економічні інструменти використовуються для досягнення геополітичних цілей. Це спричинило якісно нові виклики:

Фрагментація та регіоналізація. Підвищення рівня геополітичної напруженості сприяє поступовому розколу єдиного торговельного простору на конкуруючі блоки або сфери впливу.

Ланцюги постачання перебудовуються з урахуванням критеріїв безпеки та політичної лояльності, що часто суперечить логіці економічної ефективності ("friend-shoring" або "near-shoring").

Ескалація інструментів економічного примусу. Санкції, експортний контроль, обмеження інвестицій та субсидії внутрішнім виробникам стали

стандартними засобами політики. Торгівля перетворюється на арену стратегічної конкуренції, що вимагає від держав та компаній побудови антикризових буферів та стратегічних запасів.

Боротьба за технологічну гегемонію. Контроль над ключовими технологіями (напівпровідники, штучний інтелект, квантові обчислення) та стандартами їх використання перетворився на центральний фронт протистояння. Міжнародна торгівля все більше регулюється режимами експортного контролю та заборонами на передачу технологій, а не лише правилами ВТО.

Таким чином, сутність міжнародної торгівлі трансформувалася від класичного обміну готовими продуктами між автономними національними економіками до складної, багаторівневої системи взаємозалежності у рамках глобальних ланцюгів вартості.

Однак під впливом геоекономічних факторів ця система зазнає глибокої структурної перебудови: логіка безпеки та політичного контролю дедалі частіше конкурує з логікою економічної ефективності, що веде до її часткової регіоналізації, посилення регулювання та перетворення на інструмент стратегічного впливу.

Сучасна торгівля стала не лише економічною категорією, а й барометром геополітичних відносин.

1.2 Глобальні геоекономічні виклики XXI століття та їхній вплив на міжнародні торговельні відносини

Міжнародна торгівля у XXI столітті зазнає глибинної трансформації під впливом комплексу геоекономічних викликів. Ці виклики, породжені переплетенням геополітики, економіки та безпекових інтересів, поступово переформують усталені правила, інститути та логіку глобальних торговельних потоків. Головними аспектами цього впливу є зміна структури торгівлі,

переорієнтація ланцюгів поставок, трансформація багатосторонніх інститутів та зростання ролі держави як регулятора.

Оскільки геополітична напруженість, економічна конкуренція та швидкі технологічні зміни посилюються, країни перекалібрують свої енергетичні стратегії, щоб надати пріоритет безпеці, доступності, самозабезпеченню та стійкості.

Хоча кліматичні амбіції залишаються ключовим напрямком, для багатьох країн, що розвиваються, проблеми доступу до енергії, справедливості та надійності вже давно мають пріоритет – сформований прогалинами в інфраструктурі, фіскальними обмеженнями та потребами розвитку.

Нещодавні події, такі як повсюдне відключення електроенергії в удеяких країнах ЄС у квітні 2025 року підкреслили критичну важливість енергетичної стійкості навіть у розвинених економіках. Тож глобальні геоекономічні виклики сприяли курсу на фрагментацію енергетичних систем. Енергетичні системи переходять від глобалізованих, централізованих моделей до більш локалізованих, стійких та цифрових структур.

Енергетика стає центральною складовою економічної стратегії. Уряди перебудовують системи для забезпечення стійкості, безпеки та цінності, використовуючи міцніші ланцюги поставок та внутрішні потужності. Ці структурні зрушення змінюють енергетичні ринки, впливають на інвестиційні рішення та переосмислюють роль ключових джерел енергії в майбутньому.

Хоча США та ЄС мають спільну позицію з геополітичних питань, їхні економічні інтереси не узгоджуються. ЄС не взяв на себе повного зобов'язання щодо створення спільного торговельного та інвестиційного бар'єру з США проти Китаю, і Китай продовжує купувати компанії ЄС, навіть попри те, що США зайняли більш обмежувальний підхід щодо китайського капіталу. Однак сам ЄС не захищений від протекціоністських заходів США.

Амбівалентність щодо Китаю також виникає через внутрішні розбіжності в ЄС. Існує ризик того, що США або Китай дотримуватимуться стратегії використання внутрішні європейські розбіжностей для пошуку

двосторонніх угод, які б покращили їхні власні переговорні позиції проти блоку.

Глобальна економіка може постраждати від геополітичних подій як прямо, так і опосередковано через фінансові, торгові канали та канали цін на сировину.

Якщо розглядати фінансові ринки, це відбувається як через прямий контроль над капіталом або фінансові санкції, так і опосередковано через підвищення невизначеності, вищі премії за ризик або стрибки цін на активи

В контексті торгівлі посилення обмежень через напруженість між країнами може порушити торговельні потоки та спричинити проблеми з ланцюгом поставок навіть у сторонніх країнах.

Обмеження також можуть вплинути на ціни на сировину та призвести до дефіциту ключових для виробництва ресурсів, таких як нафта та газ, що вплине на промислове виробництво в усьому світі.

Великі держави, які створили та підтримували систему вільної торгівлі, тепер мають інші пріоритети. Це ставить більшість ринків, що розвиваються, у скрутне становище.

Якщо США та Китай будуть проводити нову стратегію політики балансу сил, обидва прагнутимуть посилити свою владу, вимагаючи однозначної прихильності.

Для супердержави-суперника більше «союзників» означає більшу надійну силу для створення загроз (економічних чи військових) і більшу перспективу стримування. Але для всіх інших країн розрахунок інший.

Сполучені Штати та Китай змінюють систему та змушують інші країни обирати сторону у зростаючому геостратегічному суперництві.

Найкращою стратегією для інших країн може бути неприєднання — не лише для захисту власних інтересів, а й для стримування наддержав. Фрагментація торгівлі може статися або через передбачувані ризики майбутнього порушення торгівлі, або у відповідь на минулі події.

Таблиця 1.1

Важливі аспекти еволюції та сучасної динаміки міжнародної торгівлі.

• Трансформація факторів конкурентоспроможності. Сьогодні конкурентоспроможність країн у торгівлі менше залежить від класичних факторів (дешева робоча сила, природні ресурси) та більше – від наявності екосистем інновацій, якісних інститутів та людського капіталу. Швидкість адаптації до технологічних змін (наприклад, зеленого та цифрового переходу). Глибина інтеграції знань – здатність не просто виробляти, а створювати, впроваджувати та експортувати високотехнологічні рішення та інтелектуальну власність. Якість інфраструктури зв'язків: логістичні хаби, оптоволоконні магістралі, потужності зберігання даних.
• Зміна ролі держави: від регулятора до стратегічного учасника Держава перестала бути лише арбітром, що встановлює правила. Вона перетворилася на активного стратегічного інвестора та захисника національних інтересів у глобальній торгівлі через: Пряме фінансування критичних галузей (часто в обхід правил субсидій ВТО). Створення державних фондів багатства та інвестиційних фондів для зовнішніх придбань. Активну промислову політику, спрямовану на створення національних чемпіонів у ключових секторах.
• Виникнення нових "валют" та активів у торгівлі Поряд з традиційними товарами, об'єктами торгівлі стали: Дані та цифрові сліди користувачів – доступ до них та право на їх використання визначають конкурентоспроможність цифрових платформ. "Зелені" квоти та сертифікати – можливість експортувати продукцію з низьким вуглецевим слідом стає конкурентною перевагою в умовах Європейського зеленого курсу та прикордонного вуглецевого коригування. Репутаційний капітал (ESG-рейтинги) – дотримання стандартів стало умовою входження в ланцюги постачання провідних транснаціональних корпорацій.
• Парадокс одночасної глобалізації та локалізації. Інституційна криза та пошук нових форматів Спостерігається дихотомія: виробничі ланцюги, з одного боку, ускладнюються та охоплюють більше країн (глобалізація), а з іншого – виникає потреба в їх частковій локалізації критичних сегментів для забезпечення безпеки. Це породжує модель "глокалізації" – глобальної координації з локальним виконанням ключових операцій. Система багатосторонніх правил (ВТО) переживає кризу через неможливість консенсусу між основними гравцями.
• Підвищення ролі недержавних акторів. Вплив на правила та потоки торгівлі все більше здійснюють: Великі технологічні корпорації, чії внутрішні політики та стандарти де-факто формують регуляторне середовище. Міжнародні неурядові організації та асоціації, що лобіюють включення соціальних, екологічних і правових клауз у торгові угоди. Глобальні логістичні оператори та фінансові інститути, які через свої внутрішні процедури комплаєнсу фактично імплементують санкційні режими та регулюють потоки.

Основні геоекономічні виклики XXI століття:

Геополітична конкуренція та конфронтація. Протистояння між великими державами (зокрема, США–Китай, НАТО–Росія) зміщується з військової сфери в економічну. Інструментами цієї конкуренції стають:

Торгові війни та протекціонізм: Введення тарифів, квот та інших обмежень під національно-безпековими приводом (наприклад, збройовий титановий сплав, сонячні батареї).

Економічні санкції: Масштабне та одностороннє використання санкцій як інструменту зовнішньої політики, що порушує принципи ВТО та ускладнює транскордонні операції.

Екстериторіальність національного законодавства: Поширення юрисдикції однієї держави на операції третіх країн (наприклад, американські санкції проти Ірану чи Росії).

Дезінтеграція та реорганізація глобальних ланцюгів поставок (ГЛП). Пандемія COVID-19 виявила надмірну концентрацію виробництва та його вразливість. У відповідь країни та компанії прагнуть:

Диверсифікації та дружнього перенесення виробництва (friend-shoring/near-shoring): Переміщення виробництва в політично лояльні або географічно близькі країни, навіть за вищої собівартості.

Підвищення стійкості (resilience) за рахунок ефективності: Пріоритетом стає надійність постачання, а не мінімізація витрат.

Боротьба за технологічну та ресурсну гегемонію.

Технологічне протистояння: Конкуренція в галузях штучного інтелекту, напівпровідників, квантових обчислень і 5G/6G призводить до експортних контролів, заборони на інвестиції та розколу технологічних стандартів.

Конкурентна боротьба за критичну сировину: Доступ до рідкісноземельних металів, літію, кобальту (ключових для "зеленої" та цифрової трансформації) стає питанням національної безпеки, що спричиняє протекціоністські заходи у видобувних галузях.

Кліматичні зміни та екологічний перехід.

Механізм коригування вуглецевого кордону (СВАМ): Впроваджується ЄС та розглядається іншими країнами, що створює нові бар'єри для торгівлі з регіонами з менш амбітною кліматичною політикою.

"Зелена" політика як нетарифний бар'єр: Вимоги до екологічних стандартів виробництва, циклічної економіки стають умовою доступу на ринки.

Демографічні зрушення та міграційні тиски. Старіння населення в розвинених країнах та стрімке зростання населення в країнах, що розвиваються, змінюють структуру попиту, трудових ресурсів та напрямки інвестицій.

Вплив на міжнародні торговельні відносини:

1. Ерозія багатосторонньої системи ВТО. Інституційна криза ВТО через параліч Апеляційного органу та неможливість досягти нових всеохоплюючих угод. На зміну приходять:

2. Регіоналізація: Зростання значення мегарегіональних угод (СРТРР, RCEP).

3. Плюрилатеральні ініціативи: Угоди між групами зацікавлених країн (наприклад, угоди про "зелену" торгівлю або цифрову економіку).

Фрагментація торговельного середовища. Формування різних "блоків" або "сфер впливу" з власними правилами, стандартами та системами оплати. Може призвести до *slowbalisation* – сповільнення глобалізації або її поділу на конкуруючі економічні зони.

Посилення державного втручання. Торгівля все більше розглядається через призму національної безпеки та стратегічної автономії. Держави активно використовують індустріальну, субсидійну та протекціоністську політику для створення конкурентних переваг.

Нові пріоритети в торгівлі. На перший план висуваються:

1. Стійкість та безпека ланцюгів поставок (продовольча, енергетична, медична).

2. Контроль над критичною інфраструктурою (порты, логістичні хаби, кабелі зв'язку).

3. Технологічний суверенітет.

Зростання значення нематеріальної торгівлі та даних. Конкуренція за доступ до даних, правила їх передачі (data flows) та інтелектуальну власність стає центральним полем геоекономічної боротьби. Стратегічні сектори можуть бути більш чутливими до зростання геополітичного ризику [5] і, отже, більш схильні до фрагментації.

Загалом, наприклад, стратегічні сектори відіграють велику роль у падінні імпорту США з Китаю. Протягом досліджуваного періоду близько 20% світової торгівлі (у доларовому розрахунку) припадає товари стратегічних секторів економіки. Приклади включають напівпровідники, ядерні технології та фармацевтичні продукти. Такі товари більш схильні до фрагментації торгівлі принаймні з двох причин.

- По-перше, вони можуть бути в середньому більш спеціалізованими, ніж інші товари, що означає, що вони будуть менш замінні іншими товарами під час кризи. Таким чином, компанії, швидше за все, вживатимуть попереджувальних заходів для захисту ланцюгів поставок товарів стратегічного призначення у випадках, коли зростає геополітичний ризик.

- По-друге, враховуючи те, що мова йде про товари, критичні для національної, військової та економічної безпеки, вони стикаються з вищим ризиком того, що уряди запровадять обмеження на їхню торгівлю. Наприклад, уряд США запровадив нові обмеження на експорт до Китаю деяких стратегічно важливих товарів, у тому числі напівпровідників, і багато урядів запровадили обмеження на експорт медичних товарів на початку пандемії Covid-19 [6].

Хоча стратегічно-важливі товари можуть бути особливо сприйнятливими до геополітичного ризику, а отже, і до фрагментації торгівлі,

добре відомо, що торговельні потоки також реагували на економічні сили, що виникають через американсько-китайські тарифи.

Таким чином, можливо, що зменшення імпорту таких товарів з Китаю може бути частково результатом тарифів, якщо вони, як правило, накладалися непропорційно на товари стратегічних секторів.

Останні тенденції у глобальній торговій системі – витрати, альтернативні джерела, збої в матеріально-технічному забезпеченні та нестача матеріалів і робочої сили – усі вказують на– більшу увагу до управління ризиками.

Рис. 1.3 – Основні аспекти геополітичної перебудови

Три закономірності визначають цю нову географію:

1. Френдшоринг: Країни надають перевагу торгівлі з політичними союзниками — модель «довіреного коридору».
2. Регіональна самостійність: виробництво переміщується ближче до центрів попиту — від чіпсів до хімікатів і споживчих товарів.

3. Цифрова фрагментація: Платформи та системи даних розколюються — Китай, США та ЄС зараз керують паралельними технологічними екосистемами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Сучасні геоекономічні виклики трансформують міжнародну торгівлю з системи, орієнтованої на ефективність та зниження витрат, у систему, де домінують логіка деризику, стратегічні інтереси та національна безпека. На зміну універсальним правилам приходить "торгівля за власними правилами" великих держав.

Майбутнє міжнародних торговельних відносин залежатиме від здатності країн знаходити баланс між прагненням до стратегічної автономії та необхідністю міжнародної кооперації для вирішення спільних проблем, таких як кліматичні зміни або регулювання штучного інтелекту. Для країн, що розвиваються, це створює як нові загрози (витіснення з ланцюгів поставок), так і можливості (ставання альтернативними виробничими хабами).

Загалом, міжнародна торгівля є важливим фзвитку для багатьох країн. Однак нерівномірність економічного розвитку ускладнює участь окремих країн у глобальних ринках. Зростання односторонності та протекціонізму створює глобальну невизначеність, яка загрожує індустріалізації країн, що розвиваються, економічній диверсифікації та фінансовій стабільності. розширивши її сутність від простого обміну товарами між країнами до складних систем глобальних ланцюгів вартості та інтегрованих виробничих мереж.

Сьогодні торгівля є не лише рушійною силою економічної інтероперабельності, а й каналом для поширення інновацій, технологій та управлінських практик. Еволюція під впливом цифровізації, лібералізації правил та регіональної інтеграції зробила її ключовою складовою національної економічної безпеки та глобальної конкурентоспроможності, де

геоекономічні інтереси держав нерідко переплітаються з політичними факторами.

Сучасна міжнародна торгівля нагадує складну адаптивну мережу, що перебуває під впливом трьох основних сил: технологічного прискорення (цифровізація, зелені технології), геоекономічного тиску (безпека, конкуренція блоків) та інституційної трансформації (криза багатосторонності).

Її подальша еволюція залежатиме від того, який із цих векторів виявиться вирішальним у формуванні нових правил, маршрутів і центрів сили у світовій економіці. Ключовим навиком для країн та компаній стає стратегічна гнучкість – здатність одночасно працювати в умовах глибокої взаємозалежності та раптової фрагментації.

У цьому контексті існує потреба у зміцненні глобальної торгової системи, щоб допомогти країнам, що розвиваються, усунути пов'язані з торгівлею обмеження для зростання.

Майбутні перспективи розвитку багатьох країн світу дедалі більше залежатимуть від політичного вибору великих економік та здатності країн, що розвиваються, адаптуватися до більш фрагментованої глобальної системи.

Сучасна міжнародна торгівля функціонує в умовах низки глобальних викликів XXI століття, серед яких деглобалізаційні тенденції, торгові війни, технологічне протистояння та необхідність екологічної трансформації. Ці фактори формують нову архітектуру торговельних відносин, де протекціонізм та стратегічна автономія сусідять з прагненням до відновлення багатосторонньої співпраці. Ключовим виміром стало посилення впливу неекономічних чинників, таких як національна безпека, контроль над критичними ресурсами та стандартизація в сферах цифрової економіки і сталого розвитку, що перетворює торговельні угоди на інструмент стратегічного позиціювання.

Міжнародна торгівля переживає період глибокої переоцінки принципів, що базуються на відкритому багатосторонньому порядку. Її подальша

еволюція залежатиме від здатності держав та інституцій балансувати між конкуренцією та співпрацею, інтегруючи геоекономічні виклики у нові правила гри. Успіх у цьому процесі визначиться адаптацією до швидких технологічних змін, енергетичного переходу та формування стійких, хоча й більш фрагментованих, регіональних і тематичних альянсів, здатних забезпечити як економічне зростання, так і стратегічну стійкість.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1. Динаміка та структура світової торгівлі: ключові тенденції та регіональні зміни

Світова торгівля, будучи основним чинником глобального економічного зростання та взаємозалежності, постійно трансформується під впливом технологічних проривів, геополітичних зрушень та структурних перетворень у світовій економіці. Її динаміка, яка протягом десятиліть демонструвала стабільну тенденцію до інтеграції та лібералізації, сьогодні набуває нових, часто суперечливих рис. Аналіз структурних змін, зокрема у регіональному розрізі, дозволяє виявити не лише нові центри економічного тяжіння, а й формування якісно інших логістичних та виробничих ланцюгів, що відповідають викликам сучасності.

Ключові тенденції останніх років вказують на перехід від уніфікованої моделі глобалізації до більш фрагментованої та регіоналізованої архітектури міжнародного обміну. На зміну лінійному зростанню обсягів торгівлі приходить комплексна перебудова її якісної структури, де все більшу роль відіграють послуги, цифрові товари та інтелектуальна власність. Регіональні зміни, такі як посилення азійських ринків, трансформація європейської торгівлі в умовах нових політичних реальностей та активізація економічних альянсів у Індо-Тихоокеанському регіоні, формують нову карту світових комерційних потоків, визначаючи контури майбутньої глобальної економічної системи.

Світова економіка зростає, але повільно та нерівномірно. Країни, що розвиваються, збільшили свою частку у світовій торгівлі, ставши ключовими гравцями в глобальних ланцюжках створення вартості. Але зростання викидів,

постійна залежність від сировини та зростаючий державний борг вимагають уваги. Без скоординованих дій країни ці країни, ризикують опинитися в ситуації повільнішого зростання, більшої заборгованості та меншої кількості варіантів для управління своїм економічним майбутнім.

На рисунку показано вартість експортованих товарів та ринкових послуг, наданих решті світу. Ці дані виражені в доларів США, скоригованих з урахуванням інфляції [7].

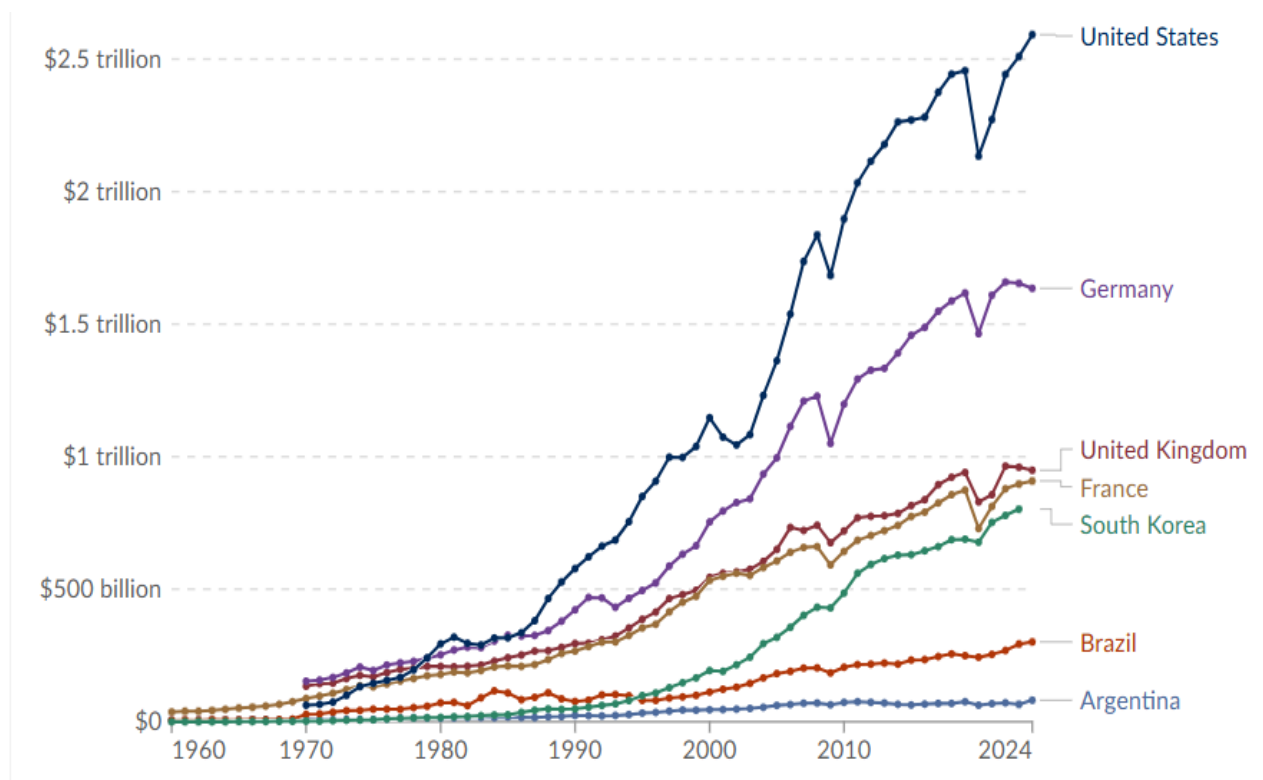

Рис 2.1 – Вартість експортованих товарів та послуг, 1960–2024 рр. (у доларах США по країнах після коригування на інфляцію).

Обсяг світової торгівлі вперше перевищить 35 трильйонів доларів у 2025 році. Нові дані підтверджують, що торгівля продовжувала зростати протягом другої половини 2025 року, навіть попри геополітичну напруженість, вищі витрати та нерівномірний світовий попит [8].

За період липень-вересень спостерігалось зростання глобального товарообігу на 2,5% у порівнянні з попереднім кварталом. За цим показником збільшення торгівлі товарами склало приблизно 2%, тоді як у сфері послуг приріст досяг 4%. Прогнози на завершальний квартал року свідчать про уповільнення динаміки: очікується зростання товарного обміну на 0,5%, а обсягів у сфері послуг – на 2%.

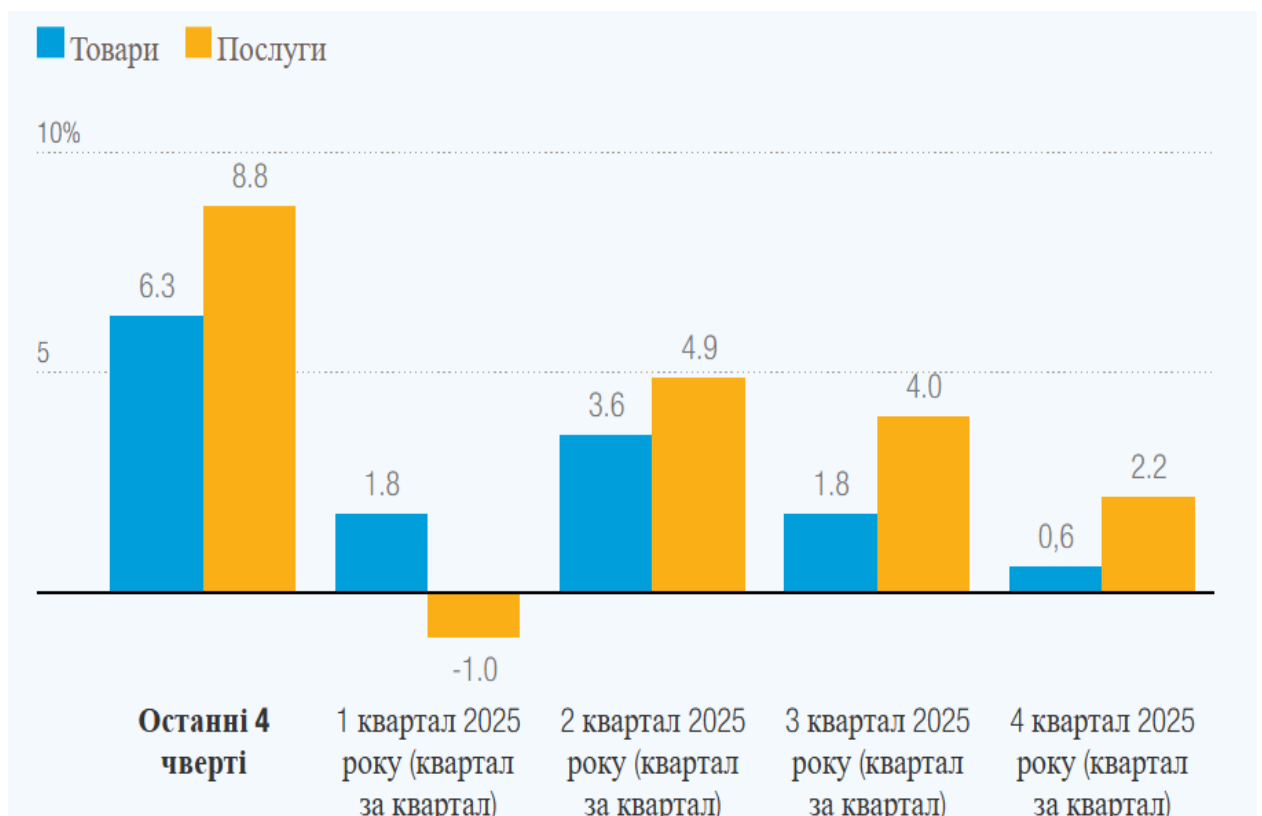

Рис. 2.2 - Вартість торгівлі товарами та послугами: останні чотири квартали 2025 року та квартальне зростання.

Джерело: UNCTADstat

За умови реалізації цих очікувань, до кінця року сукупний доданий обсяг торгівлі товарами може скласти близько 1,5 трлн доларів, а послугами – 750 млрд доларів. Такі результати відповідатимуть сукупному річному зростанню світової торгівлі приблизно на 7%.

Варто відзначити суттєву зміну у ціновій динаміці. Після двох кварталів, коли зростання вартості торгівлі частково пояснювалося підвищенням цін на сировинні товари, на завершення 2025 року очікується зворотна тенденція до їх зниження. Як наслідок, приріст світового товарообігу в цей період буде забезпечуватися переважно за рахунок фізичних обсягів, тобто реальної кількості відвантажених одиниць продукції та наданих послуг, а не через інфляційні фактори. Ця тенденція може розглядатися як ознака стійкого попиту, який зберігається на тлі загального уповільнення інфляційних процесів.

На тлі глобальної невизначеності, спричиненої геополітичною напруженістю, фрагментацією ланцюгів поставок та волатильністю енергоринків, картину світової торгівлі визначають не традиційні центри сили, а динамічні регіони, що демонструють вражаючу адаптивність. За підсумками року чітко окреслюється тренд: саме торгівля у Східній Азії, Африці та за зв'язками напряму "Південь-Південь" стала головним рушійним двигуном зростання, формуючи оптимістичні, хоча й обережні, перспективи на 2026 рік.

Східна Азія: не лише Китай, а мережа взаємозалежності. Хоча Китай залишається ключовим хабу, драйвером зростання стає поглиблена регіональна інтеграція. Угоди на кшталт Всеосяжного регіонального економічного партнерства (ВРЕП) посилюють потоки між країнами АСЕАН, Південною Кореєю, Японією, Австралією та Новою Зеландією. Створюється "кільце стійкості", де виробництво комплектуючих, логістика та споживчі ринки тісно пов'язані. Зростає торгівля високотехнологічними компонентами, "зеленими" товарами та послугами цифрової економіки. Цей регіон демонструє, як диверсифікація всередині регіону зменшує залежність від зовнішніх шоків. За минулий рік найвищі темпи зростання експорту продемонстрували країни Східної Азії, де цей показник сягнув 9%.

Важливим фактором такого результату стало активне внутрішньорегіональне співробітництво: обсяги торгівлі між країнами регіону

збільшилися на 10%. Також значний прогрес спостерігався в африканських країнах, де імпорту зріс на 10%, а експорт — на 6%.

Окремо варто відзначити посилення економічних зв'язків між країнами, що розвиваються: торгівля в рамках так званого «Півдня» (між країнами, що розвиваються) збільшилася приблизно на 8%.

На рівні окремих економік у Східній Азії лідируючі позиції займали Китай та Республіка Корея. У Південній Америці та Африці значний внесок у зростання зробили Бразилія та ПАР. Крім того, Індія та Китай відзначилися серед країн із найдинамічнішим збільшенням експорту послуг, що ще раз підтверджує зростання ролі економік, що розвиваються, у структурі світової торгівлі.

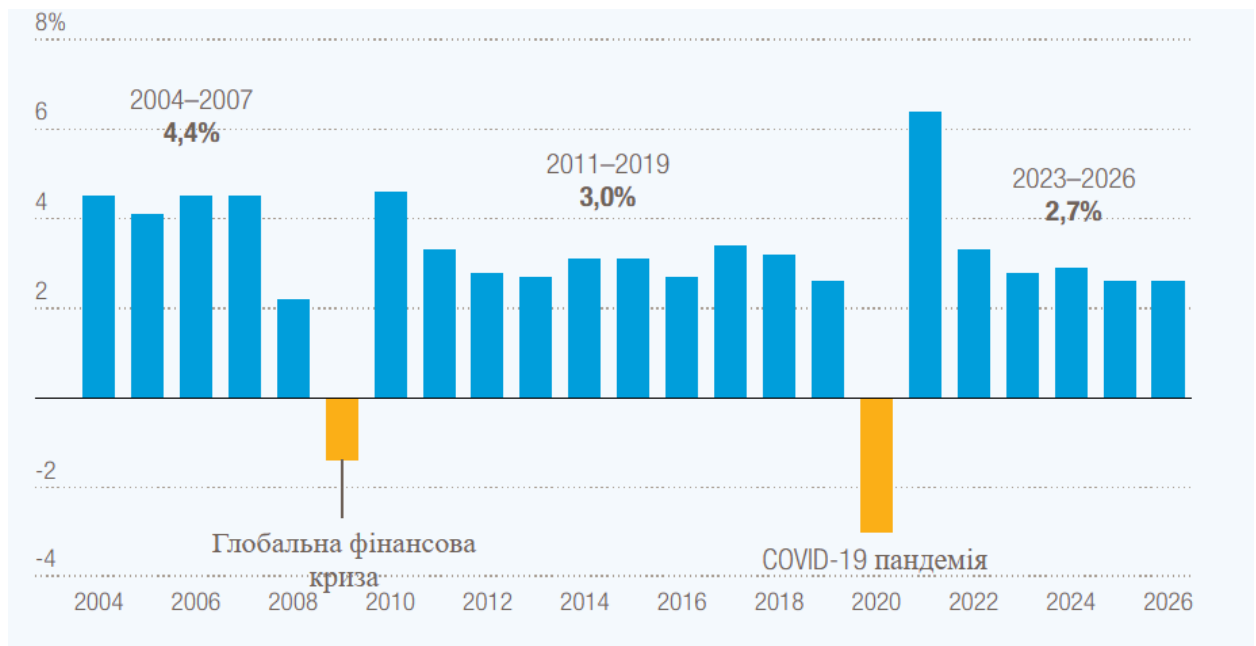

Рис. 2.3 - Зростання світового виробництва, відсоток, 2004–2026 рр.

Джерело: Організація Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД)

За прогнозами ЮНКТАД (Комісія ООН з торгівлі та розвитку) Уповільнення глобального зростання впливає на всі регіони. Провідні економіки також втрачають імпульс. Очікується, що зростання у Сполучених Штатах сповільниться до 1,8% у 2025 році та 1,5% у 2026 році. Прогнозується,

що зростання Китаю знизиться з 5% у 2025 році до 4,6% у 2026 році, що значно нижче середнього показника 6,7%, зафіксованого до пандемії.

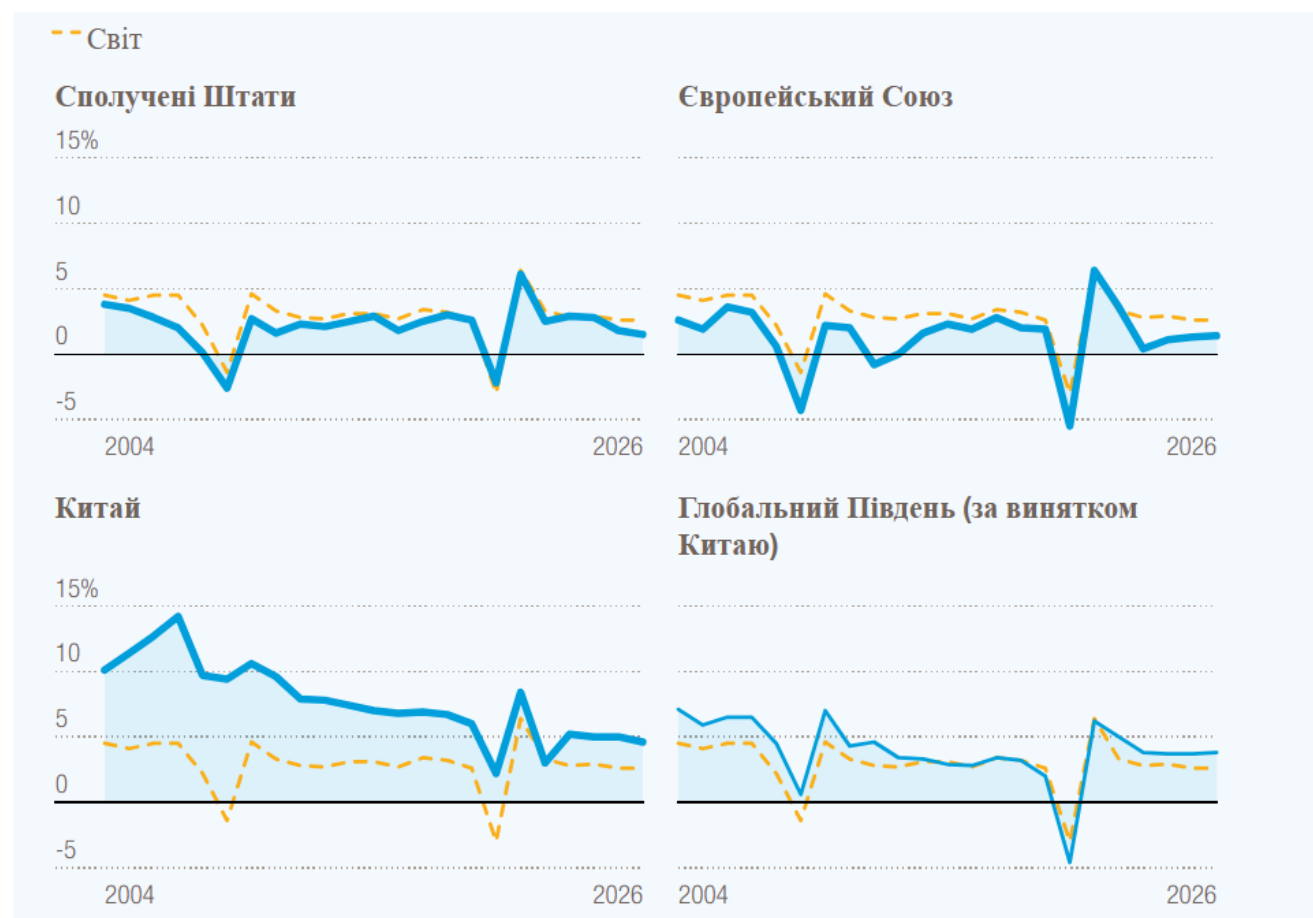

Рис. 2.4 - Зростання реального валового внутрішнього продукту (ВВП), світ та окремі економіки, відсоток, 2004–2026 рр.

Глобальний Південь — це блок країн, які сигналізують про здатності розвиватися на власних умовах. Вони мають ресурси, робочу силу, зростаючі споживчі ринки та геостратегічне значення. Хоча вони різноманітні, вони мають спільні визначальні риси, які позиціонують їх як проактивну силу та поле можливостей у глобальній перебудові: Геополітично нейтральні, економічно стратегічні. Країни глобального Півдня є багатосторонніми. Вони максимізують вплив та бізнес-можливості, налагоджуючи нові партнерства як зі Сходом, так і із Заходом.

На початку року світова торгівля демонструвала позитивну динаміку з приростом близько 4%. Цьому сприяли тимчасові фактори: поспішне імпортування товарів напередодні запровадження нових митних тарифів, а також активізація цифрової економіки та сектору штучного інтелекту. Однак без урахування цих одноразових стимулів, базове зростання товарообігу оцінюється на значно скромнішому рівні — у діапазоні 2,5–3%. Вже зараз спостерігаються ознаки уповільнення темпів, що свідчить про більш обережну та стриману фундаментальну тенденцію [9]

Очікування тарифів спричинило короточасне зростання торгівлі на початку 2025 року

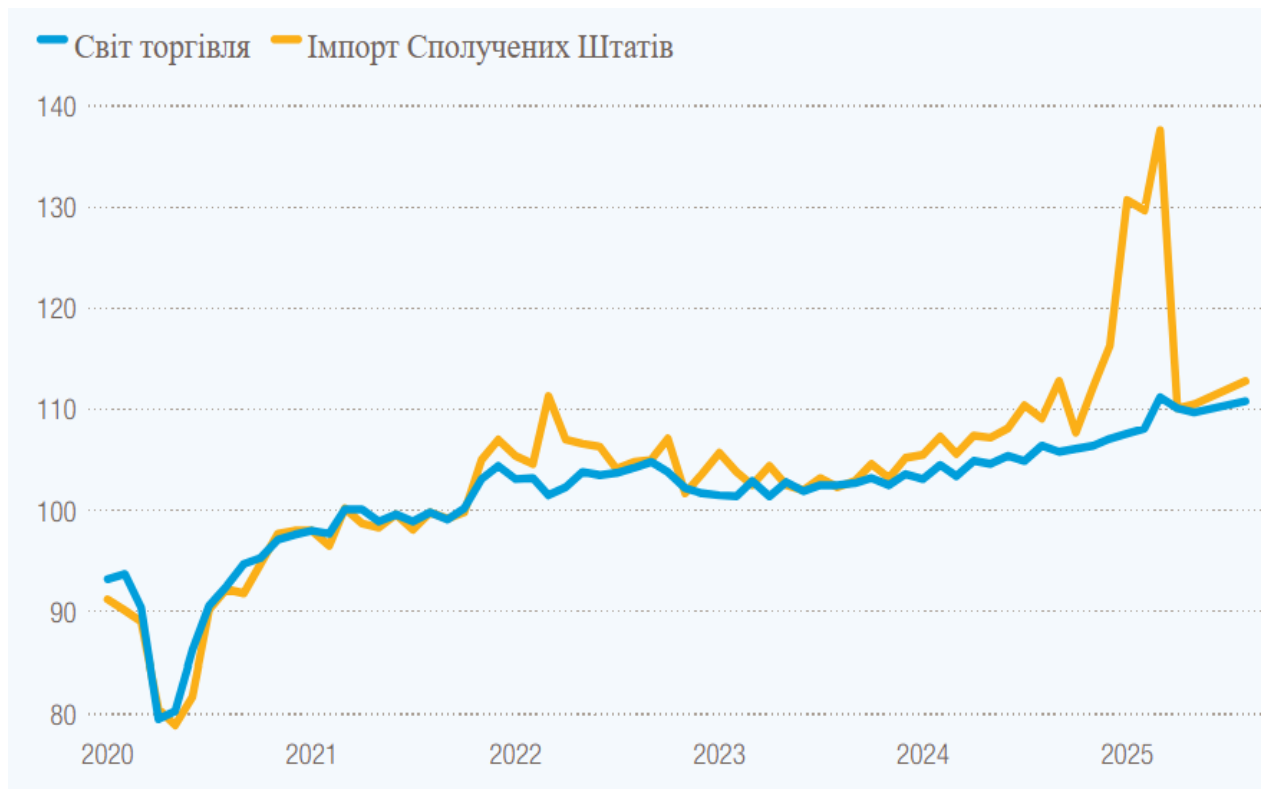

Рис. 2.5 - Торговельні потоки товарів у реальному вираженні, січень 2020 року – серпень 2025 року.

Джерело: Організація ООН з торгівлі та розвитку на основі бази даних World Trade Monitor.

Однак перенаправлення торгівлі між США та Китаєм допомогло В'єтнаму та Мексиці збільшили експорт до США, одночасно імпортуючи більше проміжних товарів з Китаю – це вікно може швидко закритися з новими тарифами, запровадженими США у 2025 році.

Більше того, країни, які скористалися цими можливостями, вже були добре інтегровані в глобальні ланцюги створення вартості, а не країни з низьким рівнем доходу, які зараз знаходяться на узбіччі світових ринків.

COT зазначає, що у 2025 році спостерігався тимчасовий сплеск поставок, оскільки фірми зосередили експорт на початку періоду до набрання чинності нових тарифів, але, за прогнозами, цей ефект зникне у 2026 році. [10]

COT прогнозує, що світова торгівля послугами зросте приблизно на чотири відсотки у 2026 році, головними факторами будуть цифрові та бізнес-послуги, тоді як традиційні товари, такі як автомобілі та хімікати, відставатимуть.

Високотехнологічні продукти, пов'язані зі штучним інтелектом та напівпровідниками, є одними з небагатьох категорій, які, як очікується, зростатимуть.

Європа залишається одним із найбільш торговельно-залежних регіонів світу. Економіки таких країн, як Німеччина та Нідерланди, значною мірою залежать від експорту машин, транспортних засобів та хімікатів. Коли світовий попит сповільниться, саме ці галузі відчують це першими.

Фінанси дедалі більше впливають на світову торгівлю.

Центральним у Звіті ЮНКТАД про торгівлю та розвиток за 2025 рік є констатація про принципову зміну характеру впливу на міжнародну торгівлю.

Фінансові фактори та умови на глобальних ринках капіталу набули нині рівнозначного, а часто й ключового значення порівняно з традиційними показниками реальної економічної активності, такими як попит або виробничі потужності.

Сучасна торгівля вже давно не обмежується логістичним ланцюгом постачань. Вона є складовою частиною набагато ширшої та складнішої

фінансової інфраструктури. Ця система включає мережу торгового фінансування (акредитиви, гарантії, факторинг), транснаціональні платіжні системи, валютні ринки, а також глобальні потоки інвестиційного капіталу. Саме ці фінансові канали в дедалі більшій мірі визначають обсяги, напрямки та стабільність міжнародного товарообігу.

Важливість цього зв'язку підкреслюється масштабом залежності: понад 90% світових торгових операцій прямо чи опосередковано залежать від наявності та доступності банківського фінансування на різних етапах — від виробництва та експорту до імпорту та збуту.

Ця критична залежність робить світову торгівлю вкрай чутливою до будь-яких змін у монетарній політиці великих економік, коливань процентних ставок, змін у кредитних рейтингах країн або компаній, а також до різких змін настроїв інвесторів на ключових фінансових площадках світу.

Таким чином, події на Уолл-стріт або рішення центральних банків можуть спричинити миттєві наслідки для торгівлі товарами та послугами на іншому кінці світу, часто навіть швидше, ніж зміни в реальному секторі економіки.

Світова торгівля та глобальний фінансовий цикл рухаються синхронно.

Також привертає увагу зростаюча та часто домінуюча роль фінансових факторів на світових товарних ринках. Ця тенденція виявляється особливо виразною в продовольчій сфері, де традиційна логіка фізичної торгівлі дедалі більше відступає на другий план перед фінансовими операціями.

Яскравим індикатором цього зсуву є діяльність кількох глобальних агропромислових корпорацій. Для них понад 75% операційного доходу формується не від основної діяльності — фізичного переміщення, логістики та продажу таких товарів, як пшениця, кава чи какао-боби, — а від супутніх фінансових операцій.

До останніх належать спекулятивні угоди з ф'ючерсними контрактами, участь у похідних фінансових інструментах (деривативах), активна торгівля на біржах, а також валютні та кредитні операції, пов'язані з товарними потоками.

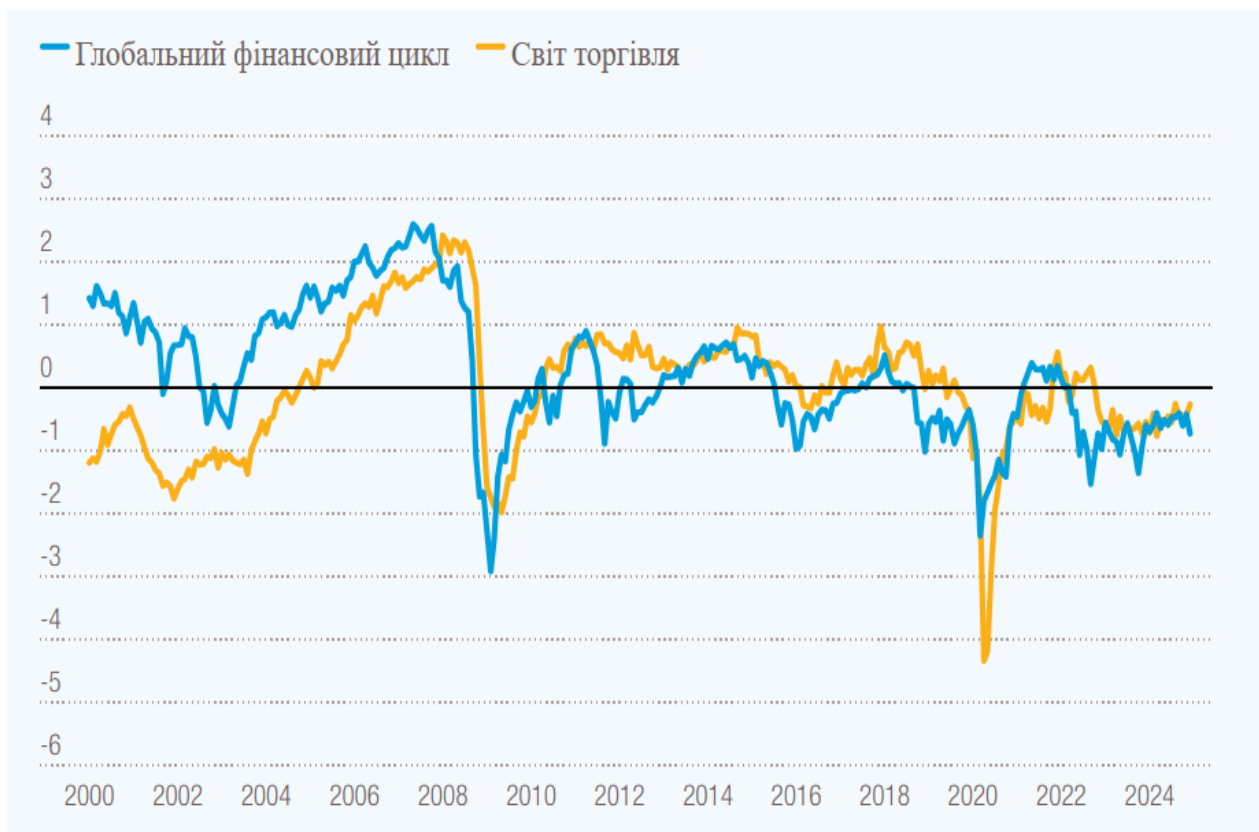

Рис. 2.6 - Щомісячний глобальний фінансовий цикл та обсяги світової торгівлі без тренду, стандартні відхилення, січень 2000 – грудень 2024.

Джерело: UNCTAD.

Така зміна бізнес-моделі свідчить про глибоку фінансиалізацію продовольчих систем. Ринки ключових сільськогосподарських продуктів все менше функціонують лише як механізми постачання та ціноутворення на основі фундаментальних факторів попиту й пропозиції. Натомість вони перетворюються на арену для масштабних фінансових інвестицій та спекуляцій. Це створює нові ризики, оскільки ціни на продовольство можуть різко коливатися під впливом умов на фінансових ринках, а не реального дефіциту чи врожаю, що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку та економічну стабільність у всьому світі.

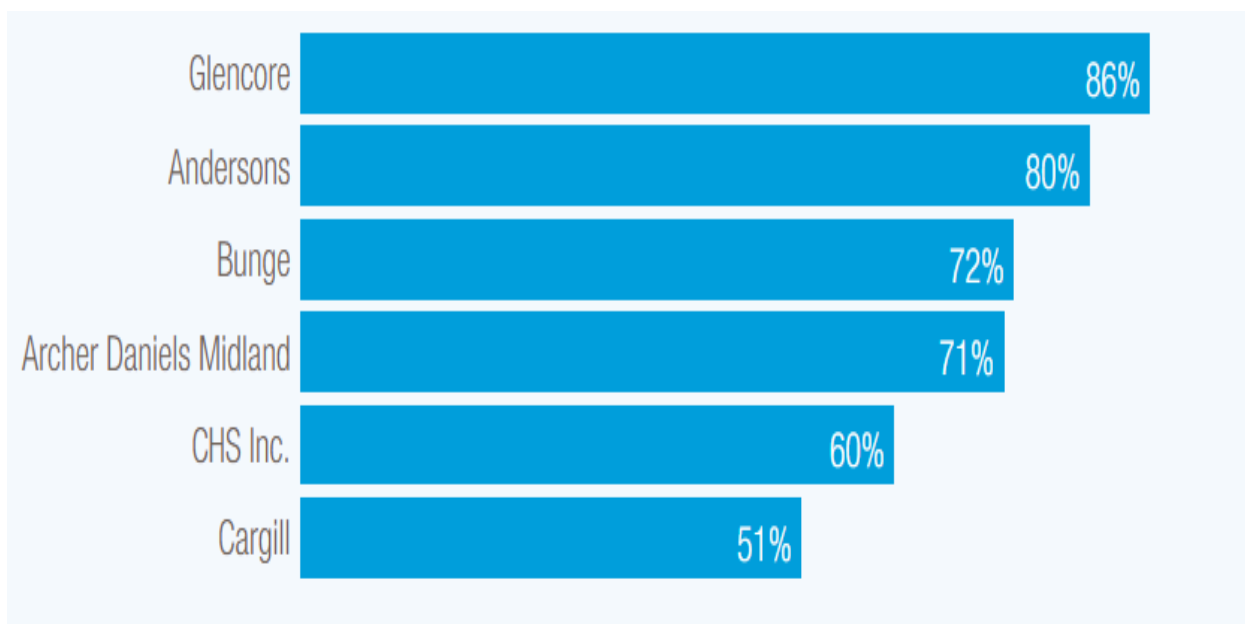

Рис. 2.7 - Оцінка доходів від деривативів за ринковою ціною як частка від загального доходу, відсоток, середнє значення за 2018–2024 роки

Торговці сировинними товарами тепер заробляють більше на фінансуванні, ніж на переміщенні товарів

Очікується, що у поточному році темпи економічного зростання в країнах, що розвиваються, становитимуть 4,3%, що перевищує аналогічні показники розвинених економік. Глобальний Південь зараз є потужним драйвером світової економіки: на його частку припадає понад 40% світового промислового виробництва, майже половина глобального товарообігу та більше 50% світового потоку інвестицій.

Однак посилюється суперечливість між економічною вагою цих країн та їхнім фінансовим впливом. Незважаючи на домінування у реальному секторі та торгівлі, їхня частка у глобальній фінансовій системі залишається обмеженою — лише близько 25% від загальної ринкової вартості фінансових активів.

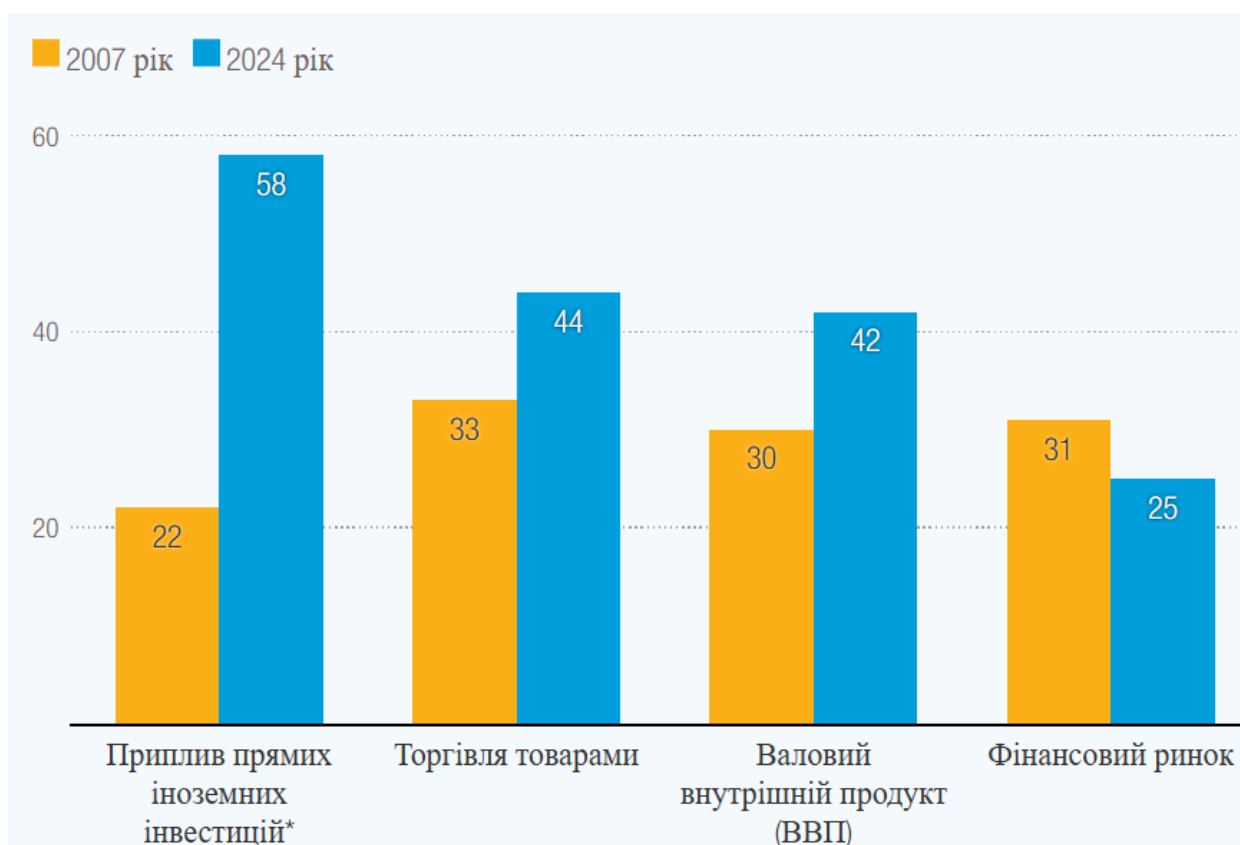

Рис. 2.8 - Частка країн глобального Півдня у світових прямих іноземних інвестиціях (ПІІ), торгівлі, виробництві та фінансових ринках.

Джерело: Міністерство торгівлі та розвитку ООН на основі статистичних даних UNCTADstat, WFE та BIS.

Ця диспропорція підкреслює дедалі очевидніше переплетення торговельних та фінансових аспектів у світовій економіці. В умовах невизначеності та кризи існуючих інститутів глобального управління відкривається простір для формування нової регіональної динаміки. Можлива поступова реконфігурація правил міжнародної торгівлі та інвестицій, у якій країни, що розвиваються, можуть прагнути відповідного своїй економічній ролі фінансового представництва та впливу.

Прогноз також має обмежений потенціал зростання, якщо зниження процентних ставок у розвинутих економіках стимулюватиме зростання, яке буде сильнішим, ніж очікувалося, без відновлення інфляції.

2.2. Вплив торговельних блоків, санкційних режимів та регіональних інтеграційних об'єднань на глобальні ринки

Аналіз новітніх тенденцій світової торгівлі свідчить про зростання френдшорингу та ніршорингу – зміщення торгівлі до політично узгоджених або географічно ближчих партнерів – знову посилюються, змінюючи структуру торгівлі..

Торгівля у 2025 році послідовно випереджала світове економічне зростання, що змінило стагнацію 2023–2024 років. Проте дисбаланси залишаються високими. Зміни в торговельній політиці підживлюють глобальну невизначеність

Політична невизначеність, особливо у сфері торгівлі, є інструментом, який уряди використовують для реалізації стратегічних цілей. Під впливом внутрішнього тиску — наприклад, з боку національного бізнесу чи громадської думки — влада може ініціювати перегляд існуючих правил.

Іноді сама неоднозначність правил або загроза їх змін стає важелем впливу, що дозволяє отримати переваги у дипломатичних або торгових переговорах.

Протягом декількох десятиліть ця невизначеність у значній мірі стримувалася системою багатосторонніх і регіональних угод, таких як правила Всесвітньої організації торгівлі. Ці рамки забезпечували передбачуваність, уповільнювали впровадження різких односторонніх заходів і стабілізували глобальні товарно-грошові потоки.

Як наслідок, періоди значної невизначеності в основному обмежувалися значними, але все ж таки поодинокими кризовими епізодами, серед яких Brexit, пандемія COVID-19 або торговельна конфронтація між США та Китаєм.

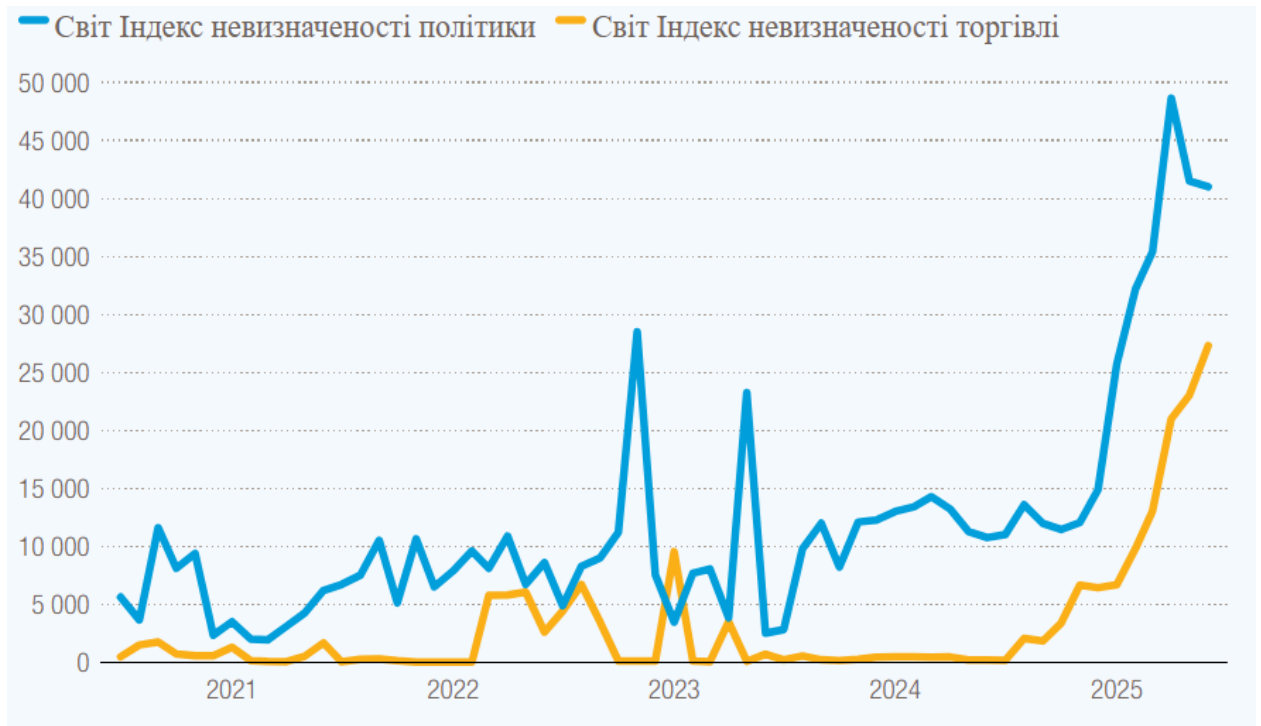

Рис. 2.9 - Індекси невизначеності економічної політики та невизначеності торговельної політики, липень 2020 – червень 2025 року.

Однак ситуація докорінно змінилася до 2025 року. Умови, що склалися, призвели до того, що невизначеність торговельної політики досягла рекордних рівнів. Це сталося насамперед через системне послаблення та фрагментацію загальноприйнятих міжнародних правил. Крім того, жорстка глобальна конкуренція за критично важливі матеріали, технології та ланцюги поставок — від рідкісноземельних металів до напівпровідників — перетворила торговельну політику на передову лінію геостратегічної боротьби.

Торговельні партнерства формують ланцюги поставок, впливають на економічну та політичну залежність і розкривають ширші зрушення в глобальній інтеграції. Тут ми розглядаємо, як розвивалися ці відносини та чим сучасні торговельні зв'язки відрізняються від минулих.

Таким чином, непередбачуваність перестала бути винятком і перетворилася на постійну характеристику глобального торгового ландшафту, що змушує бізнес діяти в умовах постійного стратегічного ризику.

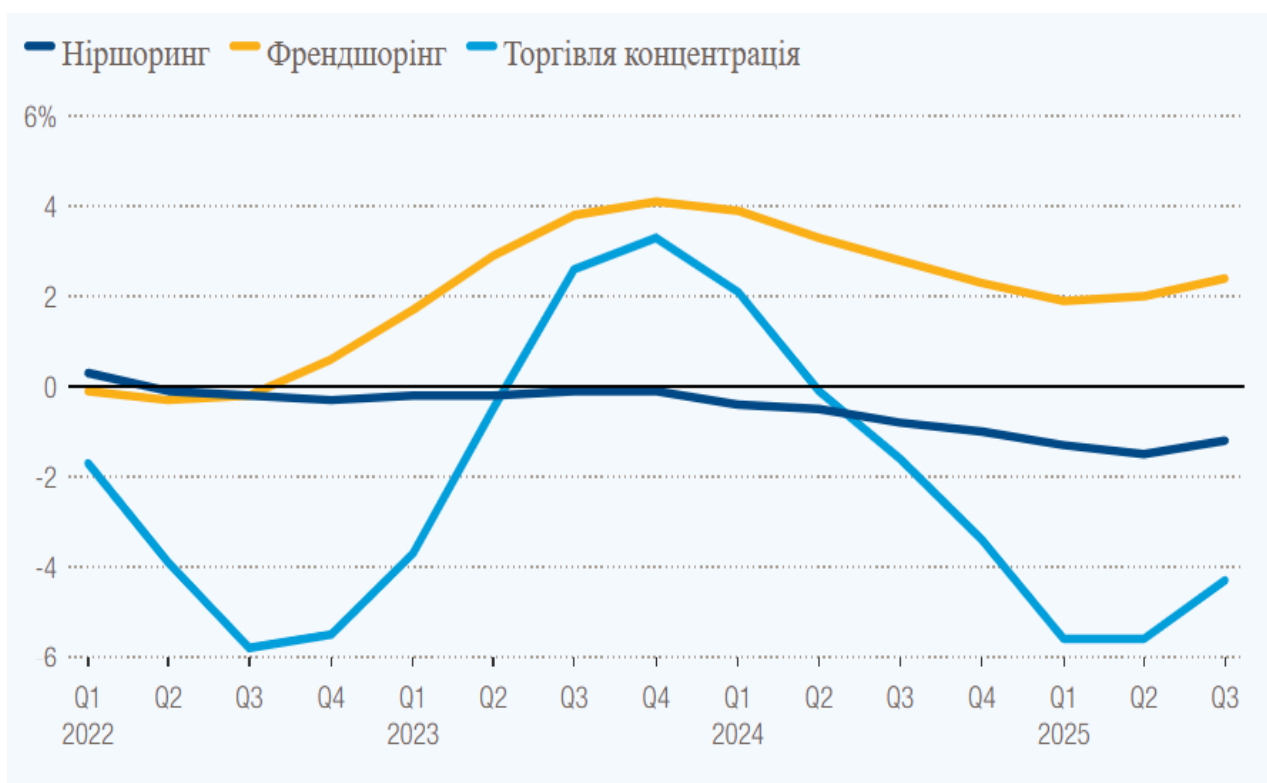

Рис. 2.10 – Зростання френдшорінгу, ніршорінгу та концентрації торговельних потоків. Річна зміна відносно 2021 року, відсотки, 1 квартал 2022 року – 3 квартал 2025 року

Джерело: Оцінки ЮНКТАД на основі національної статистики.

Коливання торгової політики створюють системні ризики для світової економіки, які проявляються через три взаємопов'язані механізми:

Зростання операційних витрат та уповільнення економічної динаміки. Необхідність створення додаткових запасів сировини, використання фінансових інструментів для захисту від ризиків та постійної адаптації логістичних мереж веде до значного збільшення витрат компаній. Це, у свою чергу, обмежує ресурси для продуктивних інвестицій і гальмує потенційне зростання.

Дестабілізація фінансових ринків. Раптові зміни в регуляторному середовищі провокують різкі коливання валютних курсів, підривають довіру

інвесторів та погіршують доступ до капіталу. Як наслідок, умови кредитування стають жорсткішими, що стримує економічну активність.

Підрив інституційної довіри та колективних механізмів. Ослаблення багатосторонніх норм і поширення односторонніх протекціоністських заходів запускають спіраль торгівельних протидій. Це руйнує основи для конструктивної глобальної взаємодії та ускладнює вирішення спільних міжнародних проблем.

2.3 Трансформація логістичних ланцюгів та зміна глобальних виробничих мереж під впливом нестабільності

Аналіз новітніх тенденцій динаміки світової торгівлі свідчить про зростання її неоднорідності в розрізі країн-учасниць та товарів, що торгуються, що значною мірою пов'язано зі зростаючим використанням нових обмежувальних заходів у торгівлі.

Протягом десятиліть міжнародна торгівля була потужним двигуном розвитку. Такі країни, як Південна Корея та Китай, досягли вражаючих трансформацій – перейшовши з країн з низьким рівнем доходу на промислові гіганти протягом одного покоління.

Політичні та геополітичні зрушення створюють більш безпосередні загрози – раптові та різкі зміни, які безпосередньо обмежують динамічні канали, що історично підтримували розвиток, а саме доступ до великих прибуткових ринків та передачу технологій.

За відсутності значних змін, дива зростання, зумовлені експортом, останніх десятиліть відображали унікальний історичний момент, який на думку багатьох експертів вже завершився.

Хоча торгівля залишатиметься важливим джерелом зростання, країни, що розвиваються, зараз стикаються зі значно більш обмеженим середовищем, де повторення минулих успіхів буде складнішим і більше залежатиме від стратегічного вибору великих держав. Майбутні стратегії розвитку

потребуватимуть більшого акценту на внутрішніх реформах, регіональних партнерствах та інвестиціях у людський капітал.

Геополітичне суперництво підриває багатосторонню систему, засновану на правилах, яка колись захищала менші економіки від двосторонньої асиметрії влади. Послаблення дисциплін СОТ та механізмів врегулювання спорів наражає країни, що розвиваються, на дискримінаційне ставлення, яке вони не можуть оскаржити.

Оскільки торговельна політика переходить від переговорів, заснованих на правилах, до переговорів, заснованих на силі, країни, що розвиваються, втрачають інституційні гарантії, зокрема захист режиму найбільшого сприяння, які заважали великим економікам використовувати свої важелі впливу на переговори.

На відміну від змін у політиці та структурних зрушень, про які йшлося вище, геополітичне суперництво несе додатковий ризик фактичного конфлікту та постійної невизначеності – умов, принципово несумісних з довгостроковими інвестиціями в технології, інституції та людський капітал, яких вимагає розвиток.

Що ще більш фундаментально, геоекономічна фрагментація безпосередньо загрожує двом механізмам, які історично забезпечували дива зростання, зумовлене експортом: доступ до великих ринків з високою купівельною спроможністю та транскордонна передача технологій.

Розвинені економіки дедалі менше схильні поглинати дешевий імпорт з країн, що розвиваються, тоді як проблеми національної безпеки закривають канали обміну знаннями, які колись дозволяли таким країнам, як Південна Корея та Тайвань, підніматися технологічними сходами.

Протягом останніх двох років двосторонні торговельні потоки між геополітично близькими країнами поступово зростали. У той час як імпорт США відривається від Китаю, Китай експортує більше до своїх геополітично близьких партнерів, таких як Росія, Сінгапур, В'єтнам, ОАЕ та Саудівська

Аравія. Така реконфігурація світових торговельних потоків свідчить про те, що торговельні структури можуть ставати складнішими [11].

На тлі цієї складності та нового геоекономічного порядку країни прагнуть позиціонувати себе як торговельні центри наступного покоління. Розглядаючи ефективність, зв'язок та торговельний потенціал торговельних центрів наступного покоління в Азії та швидкозростаючих країнах середнього розміру з уже сформованими виробничими або логістичними центрами (наприклад, Малайзія, В'єтнам, Індонезія, Філіппіни, тощо). Очікується, що ці економіки збільшать свою частку у світовому експорті протягом наступних п'яти років.

Тим часом європейські країни борються з національними та наднаціональними вимогами, прагнучи належним чином збалансувати конкурентоспроможність та стійкість економіки.

Наслідки цієї стратегічної переорієнтації виходять далеко за рамки традиційних торговельних показників. Ланцюги поставок стали інструментами політики національної безпеки, технологічний прогрес стимулює нові форми економічної конкуренції, а боротьба за критично важливі матеріали матиме значний вплив на глобальні кліматичні зобов'язання.

У той час як підприємства та уряди орієнтуються в цьому невизначеному ландшафті, залишається питання, чи справді будь-яка зацікавлена сторона виграє від поточної траєкторії світової торгівлі, чи розбіжності та дисбаланси поглиблюватимуться на шкоду світовій економіці.

Зростання геополітичної значимості цілих секторів економіки змушує компанії формувати надійні ланцюги поставок. Часто це передбачає створення буферних або навіть аварійних запасів для мінімізації впливу можливих збоїв. Ключовим завданням для бізнесу стає підготовка своєї логістичної інфраструктури до різноманітних, навіть найменш сприятливих, сценаріїв.

Як наслідок, багато організацій прагнуть диверсифікувати свою виробничу та постачальницьку мережу, розширюючи географію присутності.

Ефективним рішенням може стати перехід до так званої операційної моделі «вартості стійкості» (resilience-cost) [13]. Її суть полягає в пошуку оптимального балансу між економічною ефективністю та операційною гнучкістю. Метою є створення виробничих і логістичних систем, здатних оперативно адаптуватися до порушень без істотних втрат у рентабельності або ринкових позиціях..

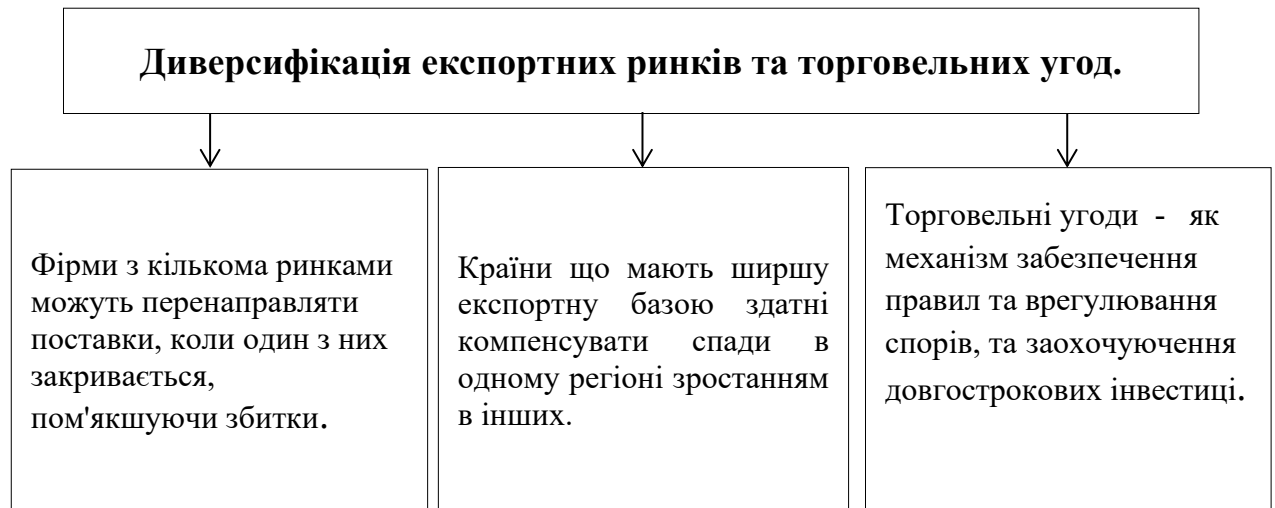

Рис. 2.11 – Фактори зменшення вразливості: диверсифіковані експортні ринки та участь у торговельних угодах.

Поточна криза підкреслила потребу організацій у покращенні видимості ланцюжків поставок, де ризик часто криється в постачальниках підрівня.

Менеджери ланцюгів постачання будуть зосереджені на створенні стійкості своїх операцій, і все це починається з видимості та готовності.

Регіоналізація та постачання всередині країни також стають більш привабливими варіантами з точки зору безпеки, безпеки та стабільності, які вони забезпечують.

Щоб боротися з невизначеним майбутнім і будувати стійку до ризиків торгову систему, компаніям необхідно перебудувати свої ланцюги поставок на основі трьох ключових ідей: стійкості, відповідності та стійкості.

Багатьом організаціям наразі не вистачає видимості, зрілості планування, управління, персоналу та аналітики в реальному часі, щоб полегшити управління ризиками в ланцюзі поставок і підвищити стійкість, а також збалансувати витрати.

Тож необхідна на всіх рівнях всестороння підтримка зусиль з досягнення узгодженості між торговельною та екологічною політикою, щоб забезпечити належне функціонування глобальних ланцюгів створення вартості критично важливої сировини та вторинних матеріалів, які підпадають під різні правила та стандарти в різних країнах.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Стабільна та передбачувана торговельна політика має вирішальне значення не лише для підтримки зростання, але й для збереження розвитку в найбільш вразливих економіках.

Невизначеність торговельної політики, яка зараз досягла історичного максимуму, суттєво впливає на ділову довіру та довгострокове планування, а також змінює структуру світової торгівлі. Виробники та інвестори відкладають рішення, переглядають стратегії ланцюгів поставок та активізують зусилля з управління ризиками. Фіскальні пріоритети у провідних економіках змінюються, при цьому офіційна допомога розвитку скорочується, соціальні витрати скорочуються, а оборонні бюджети зростають.

Укладання нових таких угод видається можливістю. Керівні команди повинні всебічно планувати потенційні торговельні обмеження, включаючи тарифи та нетарифні заходи. Вони повинні вбудувати всі необхідні можливості у свої підрозділи реагування на тарифи та торгівлю. Використання сценаріїв та симуляцій для прогнозування торговельних та інших ризиків, пов'язаних з геополітичними зрушеннями та регіональною напруженістю – як для їхніх конкурентів, так і для них самих – є ключовим елементом готовності до регулювання. Компанії повинні планувати не лише

власні операції та ланцюги поставок , але й операції та ланцюги поставок своїх постачальників.

Упродовж історії міжнародна торгівля була каталізатором розвитку, реалізуючи свій вплив через статичні та, що набагато важливіше, динамічні канали. Саме останні, які стимулюють структурні трансформації та інституційні зміни, виявилися вирішальними для довгострокового економічного прогресу. Завдяки інтеграції у світові ринки, включенню в глобальні ланцюги доданої вартості, дифузії знань і технологій, а також створенню стимулів для проведення реформ, торгівля та відповідні угоди сприяли підвищенню продуктивності, технологічному поступу, покращенню якості робочої сили та модернізації інституцій у численних країнах з низьким і середнім рівнем доходу.

Проте фундамент, що забезпечував ці позитивні ефекти — постійне технологічне здешевлення транспорту та комунікацій, глибока фрагментація виробничих процесів, ліберальний торговельний режим, багатостороннє співробітництво та відносна геополітична стабільність — зазнає серйозних трансформацій. Сучасні тренди, такі як автоматизація, цифровізація, зміна клімату, відродження промислової політики в розвинених країнах та загострення геополітичної конкуренції, радикально змінюють глобальне торговельне середовище. У цих нових реаліях можливості відтворити минулі успішні моделі експортно-орієнтованого зростання суттєво зменшуються, оскільки два ключові механізми такого зростання — доступ до високоприбуткових ринків розвинених економік та вільного обміну знаннями — опиняються під загрозою.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

3.1 Стратегії адаптації світового торговельного середовища до геоекономічних змін.

Геоекономічні зрушення (конфлікти, протекціонізм, боротьба за ресурси та технології) призводять до фрагментації глобальної економіки та вимагають глибокої трансформації світового торговельного середовища. Адаптація відбувається на рівні держав, регіональних блоків, корпорацій та міжнародних інституцій. Нижче наведено ключові стратегічні напрями такої адаптації.

Світове торговельне середовище зазнає глибинної перебудови під тиском геоекономічних змін, серед яких геополітична конфронтація, торгівля як зброя, боротьба за технології та ресурси, а також кліматичний перехід. Ці виклики руйнують усталені за останні десятиліття принципи глобалізації, засновані на максимальній ефективності та відкритих кордонах для товарів і капіталу. У відповідь формується комплекс адаптаційних стратегій на різних рівнях — від окремих держав до міжнародних інституцій і самих корпорацій. Головною метою цих стратегій вже не є просте зниження мит, а забезпечення стійкості, безпеки та стратегічного суверенітету в умовах неперервної невизначеності.

На рівні держав та регіональних об'єднань ключовою стало стратегія деризику, тобто свідомого зменшення критичних залежностей. Вона реалізується через політику дружнього перенесення виробництва або наближення його до домашніх ринків.

Країни, особливо розвинені, активно використовують фіскальні стимули, такі як субсидії та податкові пільги, щоб перенести виробництво

напівпровідників, медикаментів чи компонентів відновлюваної енергетики з геополітично ризикових юрисдикцій до країн-союзників або власної території. Яскравими прикладами слугують американські закони про інфляцію та напівпровідники. Паралельно зростає прагнення до стратегічної автономії, що проявляється у створенні державних запасів критичної сировини, активній підтримці національних технологічних лідерів і формуванні власних стандартів, як це робить Європейський Союз через Зелений курс і цифрове регулювання.

Новим потужним інструментом адаптації стає впровадження "зелених" кордонів, зокрема Механізму коригування вуглецевого кордону в ЄС, який фактично перетворює кліматичну політику на торговельний бар'єр для країн з менш амбітними цілями.

Корпорації, серце глобальної торгівлі, також радикально переглядають свої підходи. Модель глобальних ланцюгів поставок, орієнтована на мінімізацію витрат за принципом "точно вчасно", поступається місцем моделі "на всяк випадок".

Компанії змушені збільшувати буферні запаси, диверсифікувати постачальників і часто регіоналізувати виробництво, розміщуючи його ближче до кінцевих споживачів, щоб зменшити логістичні та політичні ризики.

Геополітичний ризик тепер є обов'язковим елементом корпоративного стратегічного планування, що веде до створення спеціальних аналітичних підрозділів і розробки множинних сценаріїв.

Бізнес мусить адаптуватися до технологічного розколу, паралельно розробляючи продукти та процеси під різні стандарти, що домінують у конкуруючих економічних блоках — американському, європейському, китайському.

На наддержавному рівні йде складний пошук нових форм організації співпраці. Всесвітня торгова організація, будучи символом старої системи, намагається адаптуватися через плюрилатеральні ініціативи — досягнення

угод між групами зацікавлених країн щодо конкретних тем, таких як цифрова торгівля або субсидії для риболовлі. Одночасно різко зростає роль мегарегіональних торгових угод, які формують стабільні острови співпраці в океані нестабільності.

Всеосяжне регіональне економічне партнерство під егідою Китаю та Всеосяжне і прогресивне Транстихоокеанське партнерство з високими стандартами — це приклади нових контурів майбутніх торгових блоків. Окрім того, виникають вузькоспеціалізовані коаліції для вирішення конкретних завдань, наприклад, для забезпечення поставок критичних мінералів або розробки правил для штучного інтелекту.

Загалом, адаптація світового торговельного середовища йде шляхом відходу від уніфікованої моделі до багатошарової та гнучкої архітектури. Відбувається чіткий перехід від парадигми вільної торгівлі до парадигми стратегічної торгівлі, де економічні потоки все більше підпорядковуються політичним цілям національної безпеки, технологічного лідерства та кліматичної нейтральності.

Майбутнє торгівлі визначатиметься не просто обсягами обміну, а здатністю акторів балансувати між конкуренцією та кооперацією, будувати стійкі та диверсифіковані мережі в умовах фрагментованого та мінливого ландшафту. Успіх буде залежати від гнучкості, швидкості реакції та глибини розуміння нової геоekonomічної реальності.

Міжнародна торгівля продовжуватиме бути важливою для економічних показників, але умови, які сприяли дивовижному зростанню, зумовленому експортом, докорінно змінюються, що має глибокі наслідки для політики розвитку. перспективи економічного розвитку в цьому новому глобальному середовищі

Економічна теорія протягом багатьох років визначила кілька механізмів, за допомогою яких торгівля сприяє зростанню та підвищує реальні доходи. Однак зв'язок між торгівлею та розвитком характеризується добре відомою та давньою загадкою: стандартні торговельні моделі не можуть пояснити

масштаби зростання, що спостерігається в успішних країнах, що розвиваються [14]. Навіть моделі, що враховують проміжні ресурси, монополістичну конкуренцію та неоднорідні фірми, прогнозують скромне зростання добробуту порівняно з надзвичайним зростанням, яке спостерігають такі країни, як Південна Корея.

Хоча статичні порівняльні переваги можуть забезпечити початкове підвищення доходів, найважливіший вплив торгівлі на розвиток здійснюється через динамічні канали – процеси, які запускають структурні трансформації у фондах, технологіях та інституціях, що підтримують довгостроковий розвиток.

Виділяються три динамічні механізми.

По-перше, доступ до великих іноземних ринків дозволив фірмам використовувати економії масштабу та впроваджувати сучасні технології, а мікрорівневі дані свідчать про те, що розширення на експортні ринки дозволяє фірмам збільшувати масштаби та впроваджувати нові технології.

По-друге, торгівля сприяла модернізації технологій через різні канали: навчання шляхом експорту та імпорту, підвищення якості, що каталізувало підвищення кваліфікації, оскільки експортери орієнтувалися на ринки з високим рівнем доходу, та поширення знань між фірмами в межах глобальних ланцюгів створення вартості.

У літературі з глобальних ланцюгів створення вартості, зокрема в соціології, підкреслюється, як взаємодія на рівні фірм забезпечує поширення знань через кордони.

По-третє, торговельні угоди забезпечили основу для інституційних реформ завдяки забезпеченню обов'язкових для виконання правил у таких сферах, як інвестиції, конкуренція та права інтелектуальної власності, і є докази того, що ці «глибокі» положення сприяють торговельній інтеграції та зростанню.

Три умови сприяли розвитку цих динамічних ефектів:

- структурні фактори, такі як технологічний розвиток, що дозволив фрагментацію виробництва через національні кордони;
- ліберальна торговельна та промислова політика в розвинених економіках, яка забезпечила доступ до великих і прибуткових ринків;
- відносна геополітична стабільність, яка надавала пріоритет економічній ефективності над політичними проблемами. Кожна з цих умов зараз змінюється.

Хвильовий вплив митних тарифів призвів до кардинального перегляду стратегічних орієнтирів компаній. Питання вже не обмежуються рутинною оптимізацією логістичних процесів – на перший план вийшли фундаментальні проблеми системної стійкості в умовах безпрецедентно високої волатильності ринків.

Згідно з даними досліджень, управління ланцюгом поставок стало ключовою проблемою для експертів у сфері торгівлі: її вказали 68% опитаних, що майже вдвічі перевищує показник минулого року. Значно посилилася й увага до дотримання регуляторних норм.

Як зазначають представники галузі, необхідність роботи з митною документацією та постійного коригування класифікації товарів для відповідності тарифним групам значно ускладнює дотримання торговельних вимог та оперативне планування [15].

У сучасних умовах функція торгівлі перестає бути суто операційною, спрямованою на контроль ризиків ланцюгів поставок і комплаєнсу. Вона перетворюється на важливий стратегічний компонент корпоративного планування.

Організації, які розглядають торгівлю як стратегічну функцію, гідну інвестицій та уваги вищого керівництва, і вбачають у технологіях не заміну, а посилення людського досвіду, отримують істотні конкурентні переваги.

Переорієнтація в торгівлі та прямих іноземних інвестиціях. Глобальна торгівля залишається стійкою, але моделі та партнерства зазнають значних метаморфоз.

Таблиця 3.1

Реформи, необхідні для узгодження торгівлі, фінансів та сталого розвитку

Напрямки реформування
Оновлення правил торгівлі для сучасної економіки , включаючи послуги, цифрову торгівлю, дії щодо зміни клімату та нові промислові стратегії.
Реформування міжнародної валютної системи для обмеження шкідливих коливань валютних курсів та потоків капіталу.
Зміцнення регіональних та внутрішніх ринків капіталу , щоб країни, що розвиваються, могли залучати доступне довгострокове фінансування.
Підвищення прозорості в торгівлі сировинними товарами та розширення доступу до доступного торговельного фінансування, особливо для малого бізнесу.

Структурні зміни також включають активне впровадження нових технологічних процесів, зокрема автоматизації та цифровізації, а також необхідність врахування ризиків, пов'язаних із зміною клімату.

Окремим викликом залишається нормативна фрагментація в різних юрисдикціях. Відмінності в регуляторних базах між країнами створюють істотні перешкоди для міжнародної діяльності.

Наприклад, в Європейському Союзі, незважаючи на наявність загальноєвропейських систем комплаєнсу, кожна держава-член має специфічні національні правила. Це змушує компанії працювати одночасно в рамках як стандартизованих, так і локалізованих вимог. Особливо помітним подвійне регуляторне навантаження є у фінансовому та технологічному секторах.

Рис. 3.1 – Конкурентні сфери, що сформовані під впливом геополітичних змін.

Світовий порядок характеризується зростанням багатополярності, де посилюється конкуренція між державами за вплив на глобальне середовище. Незважаючи на тісну економічну взаємозалежність, ця динаміка збільшує ризики фрагментації, особливо у сферах ринків, безпеки ланцюгів поставок, а також технологічного і кадрового розвитку [16].

У відповідь на посилення уваги урядів до безпекових питань бізнес потребує стратегічної гнучкості, передбачення та проактивного управління ризиками для використання можливостей та пом'якшення загроз.

3.2 Роль інноваційних технологій та цифрової трансформації у формуванні майбутнього світової торгівлі.

Сучасна світова торгівля безпосередньо залежить від виробництва, ресурсів, енергетики, технологій та цифровізації. Енергетичні системи переходять від глобалізованих, централізованих моделей до більш локалізованих, стійких та цифрових структур. енергоефективність є найефективнішим з точки зору витрат важелем підвищення безпеки, скорочення викидів та зниження витрат.

Розумні мережі, аналітика на основі штучного інтелекту та програми реагування на попит оптимізують використання енергії, тоді як поведінкові стимули можуть сприяти більш усвідомленому споживанню, підтримуючи більш стійку низьковуглецеву систему.

Штучний інтелект, розумні мережі та блокчейн сприяють створенню більш локалізованих та ефективних енергетичних систем, особливо на ринках, що розвиваються [17].

Зі зміною динаміки світової торгівлі, енергетичні системи відходять від сильно глобалізованих ланцюгів поставок до більш локалізованих та децентралізованих моделей.

Ланцюжки постачання енергії все частіше розглядаються крізь призму національної безпеки, що спонукає країни посилювати контроль від видобутку до виробництва та зменшувати залежність від єдиних ринків.

Водночас, цифровізація трансформує енергетичні ринки. Штучний інтелект, блокчейн та розумні мережі забезпечують більш локалізований та ефективний розподіл енергії, зменшуючи залежність від централізованих енергетичних структур.

У сфері штучного інтелекту Європейський Союз очолив регуляторну трансформацію, прийнявши Закон про штучний інтелект, який вважається «першим у світі комплексним законом про штучний інтелект». Ця система, що базується на ризиках, встановлює різні зобов'язання для постачальників і користувачів залежно від класифікації системи.

Важливою подією стало набрання чинності заборони на системи штучного інтелекту, які вважалися такими, що містять «неприйнятний ризик», зокрема:

- Системи, що маніпулюють поведінкою вразливих груп
- Механізми соціального оцінювання, які класифікують людей на основі поведінки
- Системи біометричної ідентифікації в режимі реального часу в громадських місцях

Зважаючи на це, як державні установи, так і бізнес-структури повинні акцентувати увагу на формуванні актуальних навичок та вдосконаленні освітніх моделей, орієнтованих не лише на керівний склад, але й на широке коло фахівців різних рівнів.

Безперечно, освітня та міграційна політика залишаються ключовими стратегічними інструментами для урядів, проте їх реалізація пов'язана з політичною чутливістю, оскільки питання міграції перетворилося на поляризуючу суспільну тему в багатьох державах, особливо в період виборчих кампаній [18].

Для компаній управління талантами має комплексний вплив на різні аспекти діяльності. Це стосується не тільки процесів найму та внутрішніх кар'єрних переміщень співробітників.

Значну роль також відіграють системи оплати праці та мотивації, програми навчання та професійного розвитку наявного колективу, а також формування партнерських мереж і взаємодія з професійними екосистемами для залучення зовнішніх джерел знань і кваліфікованих кадрів.

Цифрова трансформація торгівлі забезпечується сукупністю взаємопов'язаних технологій.

Штучний інтелект (ШІ) дедалі більше визнається трансформаційною силою у світовій торгівлі [19], що впливає на такі сфери, як управління ланцюгами поставок, і фінансування торгівлі.

Концептуальна рамка, яка підкреслює його вплив у трьох ключових сферах:

- торговельні операції
- фінансування торгівлі
- доступ до ринку.

У таблиці 1 наведено систематизацію основних драйверів, їх конкретних застосувань та очікуваного впливу.

Таблиця 3.2

Технологічні драйвери трансформації світової торгівлі

Драйвер	Основні технології та концепції	Застосування в торгівлі	Очікуваний вплив
Автоматизація та інтелектуальна аналітика	Штучний інтелект (ШІ), Машинне навчання (МН), Big Data	Прогнозування попиту, оптимізація маршрутів, динамічне ціноутворення, виявлення шахрайства, автоматизований митний контроль.	Різке підвищення ефективності, зниження операційних витрат, персоналізація торгівлі, створення предиктивних бізнес-моделей.
Технології розподілених реєстрів	Блокчейн, смарт-контракти	Цифрові документи про походження товарів (e-Certificate of Origin), відстеження в ланцюгах поставок, автоматизація платежів та митних процедур, боротьба з контрафактом.	Максимальна прозорість, скорочення часу та витрат на документообіг, підвищення довіри, децентралізація управління ланцюгами поставок.
Інтернет речей (IoT)	Датчики, RFID-мітки, супутниковий моніторинг	Моніторинг стану товарів (температура, вологість) у реальному часі, управління активами, оптимізація запасів, предиктивне технічне обслуговування.	Зменшення втрат (особливо у харчовій промисловості), підвищення якості, цілісність даних від виробника до споживача.
Цифрові торгові платформи	B2B- та B2C-майданчики, електронні маркетплейси, системи електронної комерції	Безпосередній міжнародний сбыт, доступ до глобальних ринків для МСП, агрегація попиту та пропозицій, електронні послуги логістики та фінансування.	Демократизація торгівлі, зменшення бар'єрів для входу на ринок, створення глобальних віртуальних торгових мереж.
Цифрова ідентифікація та безпека	Біометрія, квантове шифрування, системи кіберзахисту	Електронні візи, цифрові сертифікати для суб'єктів торгівлі, захищене передавання комерційних даних, верифікація контрагентів.	Підвищення безпеки трансграничних операцій, захист від кіберзагроз, спрощення процедур ідентифікації.

Ця рамкова структура забезпечує структурований підхід до розуміння того, як ШІ впливає на міжнародну торгівлю, пропонуючи рішення, що

оптимізують процеси, знижують витрати та підвищують загальну ефективність.

Таблиця 3.3

Переваги використання ШІ в міжнародній торгівлі та прогнозуванні тенденцій ринків

Категорія	Переваги прогнозування ринків	Переваги оптимізації торговельних стратегій
Точність та швидкість	Аналіз великих обсягів даних у реальному часі	Автоматизація та мінімізація помилок
Зниження ризиків	Виявлення кризових ситуацій та трендів	Оптимальний вибір точок входу/виходу
Ефективність витрат	Мінімізація витрат на дослідження	Оптимізація логістики та маркетингу
Конкурентна перевага	Виявлення перспективних ринків та ніш	Розробка унікальних стратегій
Адаптивність та масштабованість	Гнучкість до змін у ринкових умовах	Швидка адаптація до нових можливостей

Штучний інтелект може оптимізувати торговельні операції, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність. Штучний інтелект покращує управління ланцюгом поставок за допомогою машинного навчання та прогнозної аналітики, які допомагають підприємствам передбачати попит, аналізуючи історичні дані та ринкові тенденції. Ця прогностична здатність мінімізує надлишки та дефіцит товарів, забезпечуючи відповідність рівнів запасів потребам ринку.

Оптимізація маршрутів на основі штучного інтелекту – це ще одна сфера, де досягаються значні досягнення. Алгоритми, що враховують схеми

руху, погодні умови та геополітичні ризики, допомагають компаніям скоротити час і витрати на доставку [20]

Крім того, процеси митного контролю та оформлення зазнали значної трансформації завдяки впровадженню автоматизованих систем, що базуються на штучному інтелекті (ШІ).

Алгоритми ШІ здатні миттєво аналізувати величезні масиви транспортної та товаросупровідної документації, виявляючи навіть найменші невідповідності та потенційні проблеми з дотриманням регуляторних вимог.

Завдяки передовим моделям машинного навчання, системи автоматично класифікують товари з високою точністю, посилаючись на актуальні товарні номенклатури.

Це призводить до трійного ефекту: мінімізації суб'єктивних людських помилок, радикального прискорення процедур митного очищення та значного скорочення логістичних простоїв.

Як наслідок, загальна операційна ефективність митних органів та бізнес-учасників значно зростає, що безпосередньо впливає на вартість і швидкість міжнародних поставок.

Водночас, у сфері логістики та транспорту, штучний інтелект стає ключовим драйвером проактивного управління активами. Інтеграція ШІ з мережами датчиків Інтернету речей (IoT) дозволяє здійснювати постійний моніторинг стану вантажів, контейнерів, складського обладнання та транспортних засобів у реальному часі.

На основі цих даних системи прогностувального технічного обслуговування (predictive maintenance) можуть точно передбачати майбутні відмови або несправності, запропонувавши графік профілактичних робіт.

Такий підхід не лише максимізує термін експлуатації дорогого обладнання та знижує витрати на аварійний ремонт, але й забезпечує безперебійність ланцюгів поставок, запобігаючи несподіваним затримкам через технічні проблеми.

У сфері електронної комерції, вплив штучного інтелекту має прямий і

помітний ефект на взаємодію з кінцевим споживачем. Складні алгоритми аналізу великих даних (Big Data Analytics) обробляють історію покупок, поведінку на сайті, демографічні та інші параметри, формуючи високо персоналізовані рекомендації товарів. Це не лише підвищує конверсію та середній чек, але й формує відчуття індивідуального сервісу.

Крім того, розумні чат-боти та віртуальні асистенти на основі технологій обробки природної мови (NLP) забезпечують цілодобову підтримку клієнтів, миттєво відповідаючи на стандартні запити та ефективно вирішуючи проблеми. Все це в сукупності суттєво підвищує рівень задоволеності та лояльності клієнтів, які є основним капіталом в онлайн-торгівлі.

Окремої уваги заслуговує роль ШІ в управлінні складним регуляторним середовищем міжнародної торгівлі. Спеціалізовані програмні рішення на основі ШІ можуть автоматично інтерпретувати зміни в митному та податковому законодавстві різних країн. Вони застосовують ці правила до конкретних операцій, точно розраховуючи мита, акцизи, ПДВ та інші збори, враховуючи численні умови (країна походження, преференції, правила прямої відпрацювання).

Такі системи також можуть проводити автоматичну класифікацію контрагентів за рівнем ризику та перевіряти їх на відповідність санкційним спискам. Ця комплексна автоматизація суттєво знижує ризик дорогих адміністративних штрафів, митних затримок та потенційних судових спорів, захищаючи бізнес від фінансових та репутаційних втрат і підвищуючи його стратегічну ефективність на глобальному ринку.

Таким чином, штучний інтелект виступає не як ізольований інструмент, а як системний інтегратор і каталізатор ефективності на всіх критичних етапах міжнародної торгівлі — від митного адміністрування та логістичної оптимізації до прямого маркетингу та регуляторного комплаєнсу. Його впровадження стає обов'язковою умовою конкурентоспроможності в умовах цифрової економіки.

У сфері торговельного фінансування штучний інтелект трансформує

процеси, автоматизуючи обробку документів, оцінку ризиків та верифікацію. Ці завдання традиційно є трудомісткими та схильними до людських помилок. Платформи на базі штучного інтелекту оптимізують ці процеси, ефективно скануючи, перевіряючи та впорядковуючи документи, значно знижуючи витрати та ймовірність людських помилок.

Що стосується оцінки ризиків, ШІ покращує оцінку ризиків торговельного фінансування, аналізуючи величезні обсяги даних з різних джерел, включаючи фінансову звітність, історію транзакцій та ринкові умови. ШІ виявляє закономірності та тенденції, що вказують на потенційні ризики, такі як нестабільне фінансування або шахрайська діяльність, що призводить до кращих рішень щодо позик та точніших профілів ризиків [21].

Зрештою, глобальні підприємства стикаються зі значною складнощами через відсутність уніфікованих правових та етичних рамок для використання штучного інтелекту в різних країнах.

Регуляторні вимоги щодо прозорості алгоритмів, захисту персональних даних, запобігання дискримінації та підзвітності прийнятих рішень можуть суттєво відрізнятися між юрисдикціями. Це створює серйозний виклик для розробників та користувачів ШІ, які повинні одночасно забезпечувати дотримання мозаїки часто несумісних національних стандартів та підтримувати високий рівень операційної ефективності та технологічної конкурентності.

Таким чином, компанії змушені впроваджувати гнучкі архітектурні рішення та адаптивні моделі управління відповідністю. Їхні системи ШІ мають бути спроектовані з урахуванням принципів "етики за замовчуванням" (ethics by design) та регуляторної гнучкості, що дозволяє швидко вносити зміни відповідно до локального законодавства.

Балансування між дотриманням нормативних вимог і збереженням економічної доцільності технології стає критичним фактором успішного виходу та функціонування на міжнародних ринках.

Таблиця 3.4

Рекомендації щодо політики регулювання у сфері ІІІ

Покращення якості та доступності даних	Уряди та міжнародні організації мають розвивати надійну інфраструктуру даних для забезпечення якісної та доступної інформації. Для цього необхідно впроваджувати стандартизовані формати та сприяти їх обміну між учасниками торгівлі. Державно-приватні партнерства можуть створити потужні сховища для аналізу ІІІ. Одночасно важливо розробити збалансовані правила захисту даних, які гарантують безпеку інформації, не гальмуючи інновації, що зміцнить довіру в екосистемі.
Політика сприяння етичному та справедливому використанню штучного інтелекту	Чіткі етичні принципи для ІІІ у міжнародній торгівлі є ключові для відповідального використання. Вони повинні регулювати питання упередженості, справедливості, прозорості та підзвітності алгоритмів. Необхідно впроваджувати політику, що забезпечує справедливість рішень ІІІ, та проводити регулярні аудити для виявлення упереджень. Також критично важливо створити зрозумілу систему підзвітності, яка визначає відповідальність за шкоду від дій ІІІ та передбачає механізми її усунення.
Вирішення технологічної складності та впровадження	Інвестування в освіту та навчання для підготовки фахівців зі ІІІ є критично важливим. Це передбачає фінансову підтримку (стипендії, гранти) для студентів і спеціалістів у цій сфері. Для бізнесу необхідні податкові пільги, гранти та доступні кредити, щоб компенсувати високі витрати на впровадження технологій ІІІ та стимулювати їх масштабування.
Покращення громадського сприйняття та соціального впливу	Підвищення громадської обізнаності про можливості та ризики ІІІ важливе для формування довіри. Прозорість у роботі технологій допомагає вести обґрунтовані суспільні дискусії. Також критичною є підтримка працівників, які втрачають роботу через автоматизацію. Їм необхідні програми перепідготовки для переходу на нові ролі, пов'язані з ІІІ. Важливо спрямовувати розробку ІІІ у відповідність з суспільними цінностями, забезпечуючи пріоритет етики, справедливості та підзвітності технологій.
Міжнародне співробітництво	Гармонізація правил захисту даних між країнами є критичною для безперешкодного транскордонного обміну інформацією. Розвиток зручних для ІІІ митних процесів та кроскультурних мовних інструментів спрощує міжнародні операції та мінімізує непорозуміння. Необхідно створювати моделі ІІІ для прогнозування геополітичних ризиків, таких як зриви торгівлі. Спільні плани дій держави та бізнесу допоможуть знизити ці загрози. Сприяння обміну даними в ланцюгах поставок та встановлення єдиних міжнародних етико-правових стандартів для ІІІ є ключем до глобальної ефективності та справедливої практики.

Гонка технологій та штучного інтелекту. Можливості штучного інтелекту стали визначальним атрибутом геополітичної конкуренції, що має наслідки як для економічної, так і для національної безпеки. США та Китай лідирують у перегонах і отримали значну перевагу у своїй масштабній комерціалізації. Технологічні компанії з цих двох наддержав GenAI створили відповідно 59% та 26% найпродуктивніших моделей великих мов (LLM) [22]. Тим не менш, хоча США та Китай йдуть назустріч контролю над постачанням технологій штучного інтелекту, невелика група країн у Європі, Азії та на Близькому Сході – «середні держави GenAI» – лише формується. Кожна з них має чіткі сильні сторони, які можуть дозволити їй конкурувати як постачальник технологій у регіональному та навіть глобальному масштабі, оскільки гонка розширюється, охоплюючи апаратне забезпечення, інфраструктуру та впровадження технологій.

Для керівників корпорацій, які інтегрують GenAI у свої продукти та послуги, покладатися виключно на технології, що постачаються компаніями зі США чи Китаю, створює серйозні труднощі. Місцеві правила, вимоги до даних та доступність програм магистратури з ліцензування (LLM) залежать від змін у державній політиці. Хоча більш багатополярне постачання GenAI збільшує складність, воно також надає компаніям більше можливостей.

Окрім кінцевих користувачів, гонка штучного інтелекту має значні наслідки для компаній у сприятливих секторах, таких як проектування та виробництво напівпровідників, виробництво електроенергії (для задоволення зростаючого попиту з боку центрів обробки даних) та видобуток корисних копалин (рідкісноземельних мінералів).

Також відбуваються інші технологічні перегони. Квантові обчислення, де США та Китай також запекло конкурують, заявлять про себе, можливо, вже в наступному десятилітті. Ця радикальна технологія матиме великий вплив на криптографію, розробку ліків, фінанси та матеріалознавство, серед інших галузей. Батарейки, відновлювана енергія, біотехнології та технології подвійного використання – це додаткові сфери технологічної конкуренції.

Боротьба за таланти. Наслідком технологічної гонки та конкуренції за перебудову галузей є забезпечення доступу до талантів. Технологічний прогрес швидко змінює потреби корпоративних фахівців у навичках та моделі навчання. Розвиток або отримання доступу до необхідних навичок має важливе значення для реалізації зростання продуктивності та реалізації інноваційного потенціалу таких технологій, як штучний інтелект та квантові обчислення.

Рис. 3.2 – Ключові принципи національна політики та державного втручання з метою розбудови стійкої до ризиків економічної та торгової системи

Багатопольність, національна політика та державне втручання тепер є фактами ділового життя. Компанії повинні позиціонувати себе так, щоб

забезпечити революційні зміни та переваги у світі невизначеності та змін. Ключові принципи державної політики для розбудови стійкої та конкурентної еконо Таким чином, інноваційні технології є не лише інструментом, а основним фактором, що перевизначає правила, інститути та траєкторію розвитку світової торгівлі. Успіх у новій цифровій економіці залежатиме від здатності країн та компаній до швидкої адаптації, інвестицій у знання та співпраці для побудови інклюзивного та безпечного глобального торгового середовища. мічної системи в умовах геополітичної невизначеності наведені на рис.3.2.

В сучасному світі геополітика стала критичним фактором, що безпосередньо формує ландшафт міжнародної торгівлі та інвестицій. Тому національна стратегія економічної безпеки має ґрунтуватися не лише на класичних економічних індикаторах, але й на глибокому розумінні геополітичних ризиків. Метою є створення антикризової, диверсифікованої та адаптивної системи, здатної протистояти зовнішнім шокам..

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Тенденції, які впливають на світову торгівлю, регуляторні рамки, геополітичні альянси, механізми безпеки та кліматичну політику. Ці зміни вимагають від компаній переоцінки всього: від місць виробництва та продажу до того, як швидко вони можуть адаптуватися до змін та захищатися або отримувати конкурентну перевагу.

Загальною тенденцією є глобальний зсув до посилення багатополярності, оскільки все більше геополітичних гравців змагаються за формування глобального середовища для бізнесу. Водночас, світові економіки залишаються тісно взаємопов'язаними через потоки торгівлі, інвестицій, людей та інформації. Це наражає бізнес та уряди на ризик динаміки розколу.

Зростаюча увага урядів до питань національної та економічної безпеки створює нові ускладнення для прийняття стратегічних рішень для бізнесу.

Багатополярна динаміка створює економічну конкуренцію в сферах, зосереджених навколо світових ринків та безпеки ланцюгів поставок, а також розвитку промислового, технологічного та людського потенціалу або доступу до нього. Оскільки ці сфери можуть бути джерелами як можливостей, так і ризиків, організаціям необхідно орієнтуватися в них з передбаченням, стратегічними коригуваннями та превентивним управлінням ризиками.

Окремої уваги заслуговує складність координації в глобальних ланцюгах поставок. Для ефективної оптимізації ІІІ-система має інтегрувати гетерогенні дані від численних учасників: виробників, перевізників, складських операторів, митних брокерів та фінансових установ. Забезпечення технічної сумісності, стандартизації форматів і побудова механізмів довіри для обміну інформацією між ними є надзвичайно складною організаційно--технологічною задачею.

Фінансові ризики, зокрема різкі коливання валютних курсів, також вимагають від алгоритмів ІІІ підвищеної уваги. Ці коливання можуть миттєво знищити маржинальність угоди, тому передові системи повинні аналізувати фінансові ринки в режимі реального часу, оцінювати валютні ризики та надавати рекомендації щодо хеджування або оптимального моменту проведення розрахунків.

Нарешті, відсутність гармонізації правових та етичних стандартів для ІІІ створює фундаментальну проблему. Підприємства стикаються з необхідністю розробляти та налаштовувати свої алгоритми відповідно до локальних вимог щодо прозорості, підзвітності, захисту персональних даних та запобігання алгоритмічній упередженості. Балансування між дотриманням цієї мозаїки регуляторних норм і прагненням до операційної ефективності та масштабованості технологій стає одним із ключових факторів успіху на міжнародному ринку.

Отже, інтеграція ШІ в міжнародну торгівлю — це не лише технологічне питання, а комплексне завдання, що вимагає врахування регуляторних, культурних, геополітичних та операційних аспектів у глобальному масштабі.

ВИСНОВКИ

Підвищення тарифів США та двосторонні угоди з різними торговельними партнерами, що включають інші елементи, такі як положення про прямі інвестиції, створюють мозаїку нових угод, правил та бар'єрів, які замінюють давній, відносно відкритий світовий ринок, заснований на нормах СОТ. Ці угоди мають значні наслідки для бізнесу, який часто змушений виконувати зобов'язання, взяті урядами. Поки що більшість угод стосуються фізичних товарів, але послуги, особливо цифрові, виходять на передову глобальної боротьби за владу, оскільки уряди посилюють регулювання контенту, використання та зберігання даних, запроваджують податки на транскордонні цифрові послуги та перевіряють інвестиції.

Частково у відповідь на тарифи США інші країни прагнуть укласти нові торговельні угоди та форми партнерства, такі як угоди про вільну торгівлю з ЄС та тісніша інтеграція в Азії. Вони прагнуть диверсифікувати свої торговельні відносини та підтримувати відкритий економічний порядок. Геополітична невизначеність залишається високою, а роздробленість світового торговельного ландшафту означає, що довгостроковий сценарій, коли окремі групи країн торгують більше між собою, ніж одна з одною, є реальною перспективою.

Цей новий ландшафт змушує компанії переглядати глобальні ланцюги поставок, виробничі сліди та плани прямих інвестицій, на всі з яких впливає політика, що виходить за рамки торгівлі, така як податки та імміграція. Деякі компанії та країни уклали угоди з адміністрацією США, які передбачають зниження тарифів в обмін на нові прямі інвестиції.

Конкуренція між країнами, особливо з огляду на посилення гонки за штучний інтелект та демографічні зрушення, стає все більш жорсткою та складною.

Критично важливі сектори. Ланцюжки поставок раніше були пов'язані з масштабом, швидкістю та вартістю, і ці пріоритети все ще мають значення. Але логіка світу, в якому сила є визначальною рисою, означає, що залежності використовуються як важіль впливу в геополітичних відносинах, що підвищує важливість безпеки та стійкості. Безпека зараз охоплює не лише військовий потенціал, а й багато сфер економіки, що спонукає до більшого втручання держави. У світовому масштабі втручання в промислову політику, мотивовані міркуваннями національної та економічної безпеки, включаючи тарифи, прями частки в акціонерному капіталі та експортний контроль, зросли більш ніж у шість разів з 2021 року. Уряди використовують таке економічне державне управління, щоб активно спрямовувати або примушувати капітал у сектори, які вони вважають критично важливими.

Особливо тривожною тенденцією є розширення збройних конфліктів, які поширюються на сусідні регіони або інші частини світу. Деякі конфлікти невпевнено просуваються до потенційного вирішення. Але війна в Україні триває, а напруженість на Близькому Сході залишається високою. Операції в сірих зонах, наприклад, що здійснюються проросійськими суб'єктами в Європі, продовжують впливати на критично важливу інфраструктуру та об'єкти, пов'язані з безпекою. Конфлікти також ведуться в нових сферах, таких як космос і підводний світ. Цифрові сфери стали мішенями, а кібератаки зачіпають широкий спектр підприємств та організацій, зокрема ІТ-фірми, дослідницькі установи та державні установи. Штучний інтелект відкриває нові вразливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>
2. R. Baldwin, M. Ruta The State of Globalisation, CEPR Press (2025)
- 3 S.A. Altman, C.R. Bastian DHL Global Connectedness Report 2024 (2024)
<https://www.dhl.com/content/dam/dhl/global/delivered/documents/pdf/dhl-global-connectedness-report-2024-complete.pdf>
4. K.E. Meyer, C. Li The MNE and its subsidiaries at times of global disruptions: An international relations perspective Global Strategy Journal, 12 (3) (2022), pp. 555-577, 10.1002/gsj.1436
5. Caldara, Dario, and Matteo Iacoviello. 2022. "Measuring Geopolitical Risk." American Economic Review 112 (4): 1194–1225. DOI: 10.1257/aer.20191823
6. Brown, M. 2022b. The next big thing: Is this the year of the micro-credential? Invited keynote presentation at the 5th International Conference on Open and Distance Education, Eskişehir, Turkey, 28th September.
7. <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>
8. <https://unctad.org/news/global-trade-hit-record-35-trillion-despite-slowing-momentum>.
9. <https://unctad.org/news/global-growth-expected-slow-26-through-2026>
10. https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/stat_07oct25_e.pdf .
11. Garicano, L, D Rohner and B Weder di Mauro (2022), Global Economic Consequences of the War in Ukraine: Sanctions, Supply Chains and Sustainability, CEPR Press.
12. Metelli , L, M Mancini, R Gerinovics, V Gunnella and M Grazia Attinasi (2022), “Global supply chains rattled by winds of war”, VoxEU.org, 8 June..
13. Mouzas, S. What drives business transformation? Evidence from manufacturer-retailer networks. J. Bus. Res. 2022, 143, 282–293

14. Molling, G., & Zanela Klein, A. (2022). Value proposition of IoT-based products and services: a framework proposal. *Electronic Markets*, 32(2), <https://doi.org/10.1007/s12525-022-00548-w>
15. Moore, 1993 James F. Moore Predators and prey: a new ecology of competition *Harv. Bus. Rev.*, 71 (3) (1993), pp. 75-864. Blassa, B. Export and economic growth // *Journal of Development Economics*. 1978. V. 5. N 6. P. 181—189.
16. World Trade Organization (2019a) Press Release: Global Trade Growth Loses Momentum as Trade Tensions Persist. 2 April. Режим доступа: https://www.wto.org/english/news_e/pres19_e/pr837_e.htm (дата обращения: 19.08.2019).
17. Евростат https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods&oldid=502739 .
18. Мойсей В. І. Функціональна роль міжнародної торгівлі в умовах глобалізації / В. І. Мойсей // *Міжнародна економіка*. – 2010. – № 4/12. – С. 65–70.
19. Богашко О.Л. Глобальні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг // *Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин* (11 квітня 2019 року). – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 311 с. (Електронне видання) – с. 27-30 // https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/forum_2019osnova-2-2.pdf
20. Vaka, Dilip K. 2024. From Complexity to Simplicity: AI's Route Optimization in Supply Chain Management. *Journal of Artificial Intelligence, Machine Learning and Data Science* 2: 386–89
21. Pathak, Soham, Antara Pawar, Shruti Taware, Sarthak Kulkarni, and Afsha Akkalkot. 2023. A Survey on Machine Learning Algorithms for Risk-Controlled Algorithmic Trading. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology* 10: 1069–89.

22. The insolvency time bomb: prepare for a record-high increase in insolvencies, the collateral damage of the Covid-19 crisis. Euler Hermes URL https://www.eulerhermes.com/en_global/news-insights/news/the-insolvency-time-bomb--prepare-for-a-record-high-increase-in-.html

